

PRIMENA MEDIJACIJE u SRBIJI

Dostignuća i izazovi

PARTNERI ZA DEMOKRATSKE PROMENE SRBIJA

PRIMENA
MEDIJACIJE
U SRBIJI

Dostignuća i izazovi

Decembar 2012.

Izdavač:
Partneri za demokratske promene Srbija

Za izdavača:
Blažo Nedić

Urednici:
Blažo Nedić
Ana Toskić

Dizajn i prelom:
Stefan Ignjatović
Marija Berta

Štampa:
Manuarta, Beograd

Tiraž:
500

Štampanje ove publikacije pomogao je projekat „Tehnička podrška organizacijama civilnog društva“ (TACSO), koji finansira Evropska unija. Stavovi izneti u publikaciji predstavljaju stavove autora i ne odražavaju nužno mišljenje donatora.

Svi pojmovi koji su u tekstu upotrebljeni u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

SADRŽAJ

PREDGOVOR	5
MEDIJACIJA U SRBIJI – DOSTIGNUĆA I IZAZOVI	7
Uvod	7
Istraživanje o primeni medijacije u Srbiji	11
Analiza opterećenosti sudova u Srbiji	16
Primena medijacije u radu sa mladima	18
Primena školske medijacije u školama u Bujanovcu	24
Aktivnosti Asocijacije medijatora Srbije u funkciji unapređenja medijacije u socijalnoj zaštiti	27
Primena medijacije u okviru pravosudnog sistema	31
Medijacija i advokatura	35
Aktivnosti Partnera za demokratske promene Srbija u oblasti medijacije	37
PRIMERI DOBRE PRAKSE – OBUKA ZA PRIMENU MEDIJACIJE U SRBIJI I USPOSTAVLJENI ADR SISTEMI	41
Uspostavljanje sistema usluga medijacije u okviru službe Poverenika za zaštitu ravnopravnosti	41
Medijacija u privredi	53
Edukacija iz oblasti medijacije na FPN-u	57
PREPORUKE	59
Uloga države u oblasti mirnog rešavanja sukoba	59
Obuka za medijaciju	63
ZAKLJUČAK	65

PREDGOVOR

Iako su sudovi u Srbiji još uvek preopterećeni velikim brojem predmeta, a građani i dalje u velikoj meri nezadovoljni njihovom efikasnošću, dostupni mehanizmi alternativnog rešavanja sukoba (ADR) ne primenjuju se u dovoljnoj meri. Jedan od prioriteta Srbije na putu evropskih integracija je i potreba za „razvojem mehanizama alternativnog rešavanja sukoba“¹ koji bi građanima otvorili nove puteve za konstruktivno rešavanje sporova i konflikata, ali i doprineli razvoju kulture dijaloga i međusobnog uvažavanja u našem društvu.

Sa ciljem da se doprinese promociji mehanizama alternativnog rešavanja sukoba, pre svega medijacije, ova brošura analizira dosadašnja iskustva i prepreke u primeni ovog instituta i predstavlja svojevrsan izveštaj o primeni medijacije u Srbiji, kao i preporuke za dalji razvoj i primenu ovog metoda ADR-a u Srbiji. Izveštaj i preporuke pripremile su organizacije sa višegodišnjim iskustvom u promociji i edukaciji u oblasti ADR-a: Partneri za demokratske promene Srbija, Nansen Dijalog Centar Srbija, Centar za alternativno rešavanje sukoba i Asocijacija medijatora Srbije, i to u oblasti rada sa mladima, u obrazovanju, socijalnom radu i porodičnim odnosima, i pravosuđu. Izveštaj je zasnovan na iskustvu pomenutih organizacija i partnera sa kojima saraduju, tako da, iako relevantni, podaci ne pretenduju da budu buhvatni prikaz stanja u ovoj oblasti.

Brošura takođe sadrži i primere dobre prakse u primeni ADR-a u Srbiji, i to u oblasti zaštite od diskriminacije pred Poverenikom za zaštitu ravnopravnosti i rešavanja sporova u privredi, odnosno, sporazumnog finansijskog restrukturiranja privrednih društava pred Privrednom komorom Srbije, kao i specijalističke studije medijacije na Fakultetu političkih nauka u Beogradu.

Ova brošura predstavlja sastavni deo inicijative za formiranje „ADR Mreže“ organizacija aktivnih u oblasti alternativnog rešavanja sukoba i promocije ADR mehanizama kao primarnih metoda za rešavanje konflikata i sporova u Srbiji. Inicijativa se sprovodi uz podršku projekta „Tehnička podrška organizacijama civilnog društva“ (TACSO), koji finansira Evropska unija.

Partneri za demokratske promene Srbija zahvaljuju se autorima koji su svojim tekstovima doprineli stvaranju ove publikacije: Dragani Ćuk Milankov, Tatjana Popović, Veri Despotović, Vladanu Jovanoviću, Blažu

---

1 European Council Decision of 18 February 2008 on the principles, priorities and conditions contained in the European Partnership with Serbia including Kosovo as defined by UN Security Council Resolution 1244 of 10 June 1999 and repealing Decision 2006/56/EC

PRIMENA MEDIJACIJE U SRBIJI

Nediću, kao i kolegama koji su učestvovali u realizaciji i analizi rezultata istraživanja o primeni medijacije u Srbiji: Dragani Šarengaći, Ani Dešić, Urošu Mišljenoviću i Ani Toskić. Posebnu zahvalnost dugujemo prof. dr Neveni Petrušić, Poverenici za zaštitu ravnopravnosti, Nermini Ljubović, direktorici Centra za posredovanje i usluge Privredne komore Srbije, prof. dr Tamari Džamonji Ignjatović sa Fakulteta političkih nauka u Beogradu, koje su dale prikaze svojih iskustava u oblasti obuke i primene ADR-a, kao i mr Jeleni Arsić, asistentkinji na Pravnom fakultetu Univerziteta Union u Beogradu koja je ustupila delove svojih tekstova za potrebe ove publikacije.

Blažo Nedić
Partneri za demokratske promene Srbija

MEDIJACIJA U SRBIJI, DOSTIGNUĆA I IZAZOVI

---

*Uvod*²

Tehnike alternativnog rešavanja sukoba, pre svega medijacije, dobijaju svoje značajnije mesto u Srbiji nakon 2000. godine. Prvi programi medijacije paralelno se razvijaju u više oblasti: u lokalnoj zajednici, pri sudovima i u sistemu obrazovanja. Inicijalne aktivnosti na polju medijacije prvenstveno se odvijaju u okviru projekata podržanih od strane međunarodnih organizacija, koje pružaju programsku i tehničku podršku, pre svega u pogledu podizanja svesti i obuke medijatora u pojedinim oblastima.

Program medijacije u lokalnoj zajednici, sa elementima mirovnog obrazovanja i međunacionalnog dijaloga, već krajem 90-tih godina sprovodio je Nansen Dijalog Centar Srbija uz podršku norveške vlade, sa ciljem da se građani koji žive u konfliktnim područjima podstaknu da doprinesu mirnom rešavanju sukoba. U okviru reforme maloletničkog pravosuđa, uz podršku UNICEF-a i Švedske agencije za međunarodni razvoj (SIDA), a u saradnji sa resornim ministarstvima, 2002. godine započinje razvoj usluga medijacije između žrtve i prestupnika promovisanjem koncepta restorativne pravde, a u cilju obezbeđivanja uslova za aktivno uključivanje mladih koji su u sukobu sa zakonom u restorativne programe. Tako je, recimo, program medijacije 2005. godine postao deo redovnih procedura u vaspitno-popravnom domu u Kruševcu. U istom period, nenasilan pristup sukobima, kroz projekat Nemačke vladine agencije za tehničku saradnju (GTZ CTYE), pronalazi svoje mesto u sistemu obrazovanja i programi školske, odnosno vršnjačke medijacije postaju sastavni deo obrazovnog procesa u nekoliko desetina osnovnih i srednjih škola širom Srbije.³

U okviru reforme sudskog sistema, medijacija se od 2002. godine prepoznaje kao tehnika koja može doprineti smanjenju broja predmeta u sudovima i povećanju efikasnosti rada. Počevši od „nedelje poravnanja“ koja je organizovana na inicijativu tadašnje predsednice Vrhovnog suda Srbije, Leposave Karamarković, preko pilot projekata u Drugom opštinskom

---

2 Delovi teksta preuzeti, uz saglasnost autora, iz publikacije *Preporuke za razvoj i primenu medijacije u Srbiji*, International Finance Corporation, Beograd, 2011.

3 Videti B. Nedić, J. Arsić, *Preporuke za razvoj i primenu medijacije u Srbiji*, 2011, str. 7.

sudu u Beogradu, koji prvi započinje sa pružanjem usluga medijacije uz podršku Međunarodne finansijske korporacije (IFC), te pilot projekta medijacije pri Prvom opštinskom sudu u Beogradu koji je podržan od strane Evropske agencije za rekonstrukciju (EAR), slični programi su se razvili i pri drugim sudovima u Srbiji (Treći opštinski sud u Beogradu, Peti opštinski sud u Beogradu, Trgovinski sud u Beogradu, sudovi u Subotici, Nišu, Kraljevu, Zrenjaninu, Novom Sadu i dr). Posebnu podršku primeni medijacije u pravosudnom sistemu pruža i Američko udruženje pravnika (ABA/CEELI) koje u saradnji sa sudovima i advokatskim komorama širom Srbije, organizuje niz informativnih i naprednih seminara za sudije, advokate i druge učesnike u sudskim sporovima sa ciljem boljeg razumevanja medijacije i njihove uloge u ovom postupku.

Pozitivna reakcija stručne i opšte javnosti na inicijativu medijacije, kao i dobri rezultati pilot projekata, dovode do razvoja zakonodavnog okvira u ovoj oblasti. 2005. godine usvojen je Zakon o posredovanju – medijaciji⁴ koji uređuje primenu medijacije u svim sporovima za čije rešavanje nije propisana isključiva nadležnost suda ili drugog organa, pri čemu se medijacija može inicirati kako nakon već pokrenutog sudskog postupka, tako i pre, odnosno nezavisno od započinjanja bilo kakvog formalnog postupka, čime je pružena posebna podrška primeni medijacije u svakoj fazi razvoja sukoba.

2006. godine osnovan je Republički centar za medijaciju, sa sedištem u Beogradu. Osnivači centra bili su Ministarstvo pravde Republike Srbije, Narodna banke Srbije, Advokatska komora Beograda i Centar za prava deteta. Centar je osnovan sa prevashodnim ciljem pružanja usluga medijacije, organizacije obuka i stručnih skupova, promocije medijacije i obavljanja izdavačke delatnosti.

Međutim, i pored postojanja zakonskog osnova za primenu medijacije, podrške brojnih međunarodnih i domaćih organizacija i osnivanja centara za medijaciju, organizovanja obuka za medijatore i uopšte, prenošenja iskustava i primera dobre prakse drugih zemalja, broj medijacija u nacionalnim okvirima vremenom biva sve manji, a programi medijacije pri sudovima, svojevremeno kreirani sa ciljem omogućavanja boljeg pristupa pravdi, suočavaju se sa problemom nedovoljne zainteresovanosti građana kao potencijalnih korisnika usluga medijacije. Jednostavno, medijacija u Srbiji nije zaživela.⁵

---

4 Službeni glasnik RS, br. 18/2005.

5 Tako B. Nedić, J. Arsić, *Preporuke za razvoj i primenu medijacije u Srbiji*, 2012, str. 8.

Postavlja se pitanje kako smo došli u situaciju da nakon prvih dobrih rezultata u primeni medijacije ispuštimo priliku da na pravi način razvijemo i primenimo ovaj metod rešavanja sukoba i da umanjimo mogućnost da medijacija bude široko dostupna građanima i drugim subjektima u prevenciji i rešavanju svih vrsta konflikata. Gde je prethodnih godina izgubljeno vreme i propuštena prilika da medijacija postane ono što ona decenijama jeste u mnogim zemljama – tehnika koja „od protivnika čini saradnike“, veština koja zbližava ljude, unapređuje odnose u društvu, služi kako građanima, tako i državi.⁶ Postoje mišljenja da takvo stanje omogućavaju odredbe postojećeg Zakona o posredovanju – medijaciji, da u svetlu brojnih društveno-ekonomskih promena razvoj medijacije u Srbiji nije prioritet, da je u javnosti prisutno nerazumevanje suštine medijacije, te da ne postoji saradnja različitih aktera na polju medijacije.

Na žalost, evidentno je da smo površnim i nestručnim pristupom medijaciji došli u situaciju da ovaj efikasni i pre svega humani način rešavanja sukoba kompromitujemo u očima javnosti, tako da ne treba da nas iznenadi ukoliko se u ponovnom promovisanju medijacije i drugih metoda alternativnog rešavanja sukoba susretamo sa još većim otporima i predrasudama na putu uspostavljanja efikasnog i sveobuhvatnog sistema alternativnog rešavanja sukoba, koji je Srbiji preko potreban.

U nameri usaglašavanja relevantnog zakonskog okvira medijacije sa međunarodnim standardima u ovoj oblasti i time davanja doprinosa lakšem sprovođenju procesa reformi i pridruživanja Evropskoj uniji, Ministarstvo pravde je još 2009. godine formiralo radnu grupu za izmene i dopune Zakona o posredovanju – medijaciji. Radna grupa je u decembru 2010. godine dostavila Ministarstvu pravde predlog novog zakonskog teksta, koji je nakon toga više puta revidiran. Konačno, u septembru 2012. godine, formirana je nova Radna grupa, koja je nedavno pripremila radnu verziju novog Zakona o medijaciji,⁷ za koju se očekuje da uskoro uđe u skupštinsku proceduru.

Iako usvajanje novog zakona kojim bi se jasnije uredila primena medijacije u Srbiji predstavlja važan korak države, praksa pokazuje da se ne može očekivati da samo zakonodavna pravila sadržana u bilo kom propisu budu dovoljna garancija uspešnog razvoja medijacije.

---

6 *Ibid.*

7 <http://www.mpravde.gov.rs/images/Radna%20verzija%20ZoM-10Okt2012.doc>

Za uspešnu primenu i razvoj sistema alternativnog rešavanja sukoba u Srbiji, potreban je sveobuhvatan pristup, i učešće i saradnja svih aktera i činilaca.

Neophodno je u sistem medijacije uključiti sve oblasti koje su pogod-
ne za ovu tehniku (lokalna zajednica, obrazovanje, radni odnosi, uprava,
privreda, sudstvo, ljudska prava, međunacionalni odnosi, itd.), kao i sve
relevantne učesnike u okviru svake od ovih oblasti (građane, privredne su-
bjekte, obrazovne i druge ustanove, državne organe i organe lokalnih samo-
uprava, profesionalna udruženja, sudstvo, advokaturu, medije), koji mogu
biti bilo zainteresovane strane, bilo direktni ili indirektni učesnici procesa
alternativnog rešavanja sukoba. U tom procesu važno je koristiti postojeći
potencijal, odnosno mogućnosti za pravilan i kontinuirani razvoj usluga
medijacije, kao što su: dobra praksa pojedinih aktera u sistemu medijacije
(npr. Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, Privredna komora Srbije, centri
za socijalni rad), dostupnost obučениh medijatora, kao i centara za pružanje
usluga medijacije, podršku, odnosno, spremnost pojedinih institucija
i organizacija da budu deo mreže upućivanja predmeta pogodnih za
medijaciju, kao i zainteresovanost potencijalnih korisnika usluga medijacije.
Konačno, uloga države u promovisanju i podršci razvoju sistema medijacije i
drugih oblika alternativnog rešavanja sukoba je ključna i od njenog angažo-
vanja u velikoj meri će zavisiti i sudbina ovih procesa u Srbiji.

Istraživanje o primeni medijacije u Srbiji

U okviru inicijative za promociju mehanizama alternativnog rešavanja sukoba (ADR) i stvaranje mreže organizacija koje su aktivne u ovoj oblasti, od avgusta do novembra 2012. godine četiri organizacije – Partneri za demokratske promene Srbija, Nansen Dijalog Centar Srbija, Centar za alternativno rešavanje sukoba i Asocijacija medijatora Srbije – sprovele su istraživanje o primeni medijacije i drugih ADR metoda u Srbiji. Cilj istraživanja bio je da ispita postojeći zakonodavni okvir za primenu ADR-a u Srbiji, utvrdi u kojoj meri je on u skladu sa međunarodnim standardima, kao i da istraži da li se, u kojoj meri, i u kojim oblicima ADR tehnike primenjuju u različitim društvenim odnosima i unutar različitih subjekata.

Metodologija istraživanja obuhvatila je analizu relevantnih propisa, intervjue sa ključnim zainteresovanim učesnicima, kreiranje i analizu upitnika o primeni medijacije, kao i analizu sistema upravljanja predmetima koji se upućuju na medijaciju, a koji trenutno postoje u pojedinim institucijama.

Analiza relevantnih propisa uključila je: Ustav Republike Srbije (Službeni glasnik RS, br. 98/2006), Zakon o posredovanju – medijaciji (Službeni glasnik RS, br. 18/2005), kao i radnu verziju novog Zakona o medijaciji, Zakon o parničnom postupku (Službeni glasnik RS, br. 72/2011), Zakon o zabrani diskriminacije (Službeni glasnik RS, br. 22/2009), Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radu (Službeni glasnik RS, br. 36/2010), Porodični zakon (Službeni glasnik RS, br. 18/2005 i 72/2011 – dr. zakon), Zakon o sporazumnom finansijskom restrukturiranju privrednih društava (Službeni glasnik RS, br. 36/2011), Zakon o osiguranju (Službeni glasnik RS, br. 55/2004, 70/2004 – ispr., 61/2005 – dr. zakon, 85/2005 – dr. zakon, 101/2007, 63/2009 – odluka US, 107/2009 i 99/2011), Zakon o stečaju (Službeni glasnik RS, br. 104/2009, 99/2011 – dr. zakon i 71/2012 – odluka US), Zakon o mirnom rešavanju radnih sporova (Službeni glasnik RS, br. 125/2004 i 104/2009), Zakon o zaštiti potrošača (Službeni glasnik RS, br. 73/2010), Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica (Službeni glasnik RS, br. 85/2005), i Zakonik o krivičnom postupku (Službeni glasnik RS, br. 72/2011 i 101/2011).

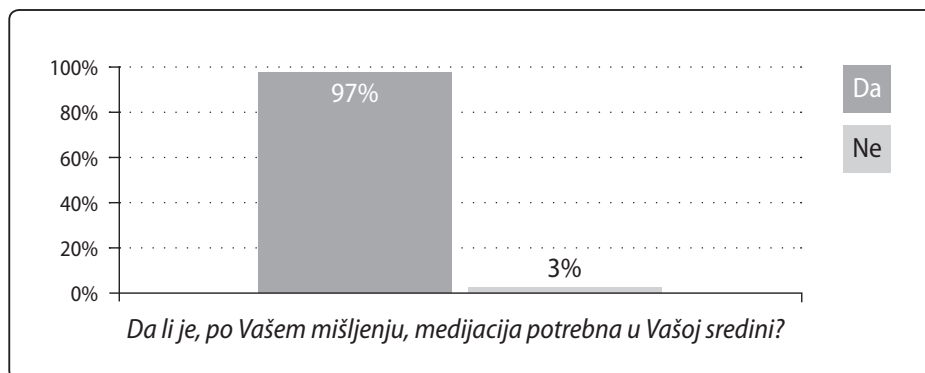
U okviru istraživanja primene ADR tehnika pri različitim subjektima, kreiran je upitnik, prilagođen svakoj od oblasti obuhvaćenoj istraživanjem: obrazovanje i rad sa mladima, socijalni rad i porodični odnosi, pravosuđe i privreda. Upitnike su popunili predstavnici 36 subjekata, organizacija civilnog društva, državnih institucija, obrazovnih institucija i privrednih subjekata koji su do sada imali prilike da se upoznaju sa osnovama ADR-a, ili su prošli osnovnu ili specijalizovanu obuku za medijatore.

Upitnikom je ispitivano da li u ciljanim institucijama i organizacijama postoje obučeni medijatori, da li se i u kojoj meri stečena znanja o medijaciji primenjuju u datim sistemima (Aspekt I: Potreba za obukom medijatora), da li postoji interesovanje potencijalnih korisnika i lokalne sredine za uslugama medijacije (Aspekt II: Potreba za medijacijom i primena u lokalnoj sredini/okruženju), kao i u kojoj meri je potrebna dalja promocija ADR mehanizama kao metoda rešavanja sporova (Aspekt III: Potreba za daljom promocijom ADR mehanizama). Kvantitativna analiza pitanja istovetnih za sve društvene oblasti kojima se istraživanje bavilo prikazana je u tekstu koji sledi, dok je kvalitativna analiza uključena u dole priložene tekstove o primeni medijacije u konkretnim društvenim oblastima.

U okviru analize, obavljani su i razgovori sa predstavnicima Privredne komore Srbije, Društva sudija Srbije, Republičkog javnog pravobranilaštva, Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, Zaštitinika građana Voždovca i drugih relevantnih institucija i organizacija o njihovim iskustvima u primeni ADR-a, pre svega medijacije, u rešavanju sporova. Stavovi izneti u ovim razgovorima uključeni su u tekstove Izveštaja, bez navođenja izvora, sa ciljem sumiranja iskustava sagovornika o primeni medijacije u Srbiji.

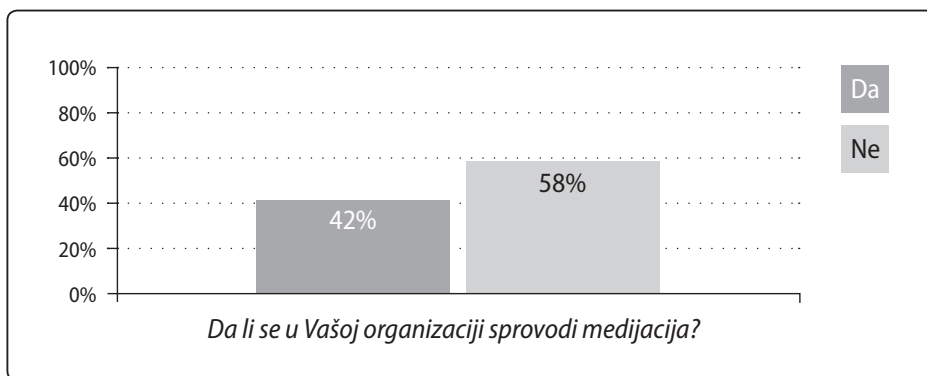
Konačno, prikazom dva već razvijena sistema za pružanje usluga medijacije – jednog u oblasti zaštite od diskriminacije, u okviru Službe Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, i drugog u oblasti sporazumnog finansijskog restrukturiranja privrednih društava, u okviru Privredne komore Srbije – nastojali smo da ispitamo kakva su dosadašnja iskustva u primeni medijacije, koje su osnovne prepreke za njenu širu primenu i u kojoj meri je dobre prakse moguće primeniti i u drugim oblastima društvenog delovanja.

Kvantitativna analiza upitnika

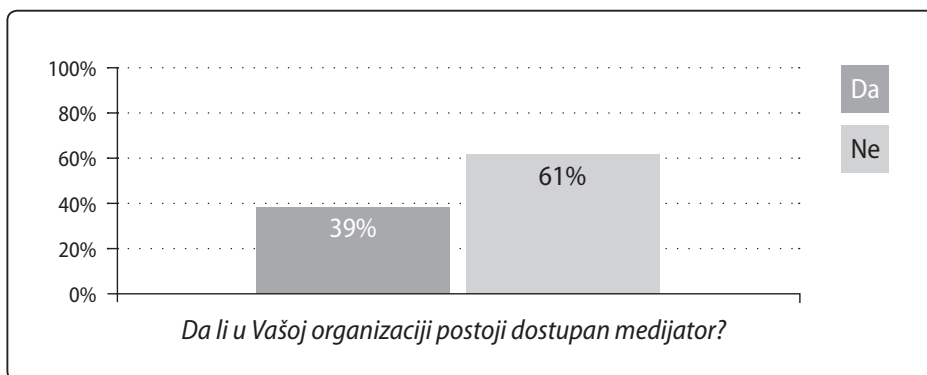

DOSTIGNUĆA I IZAZOVI

Jedan ispitanik naveo je da je vršnjački konflikti lako mogu da eskaliraju i da je medijacija pogodan metod prevencije sukoba. Drugi ispitanik je naveo da je medijacija potrebna u sredinama sa istorijom konflikata „koji se manifestuju u svakodnevnom životu sredine“. Treći ispitanik smatra da postoji „niz relacija, odnosa i slučajeva u firmi između zaposlenih koji ne mogu da se podvedu pod disciplinski postupak niti podležu nekoj od mera ili instituta radnog prava“, a koji se po mišljenju ovog ispitanika „mogu uspešno rešiti putem instituta medijacije“. Četvrti ispitanik smatra da medijacija može biti korisna jer može voditi do „unapređenja odnosa između uprave i građana“.

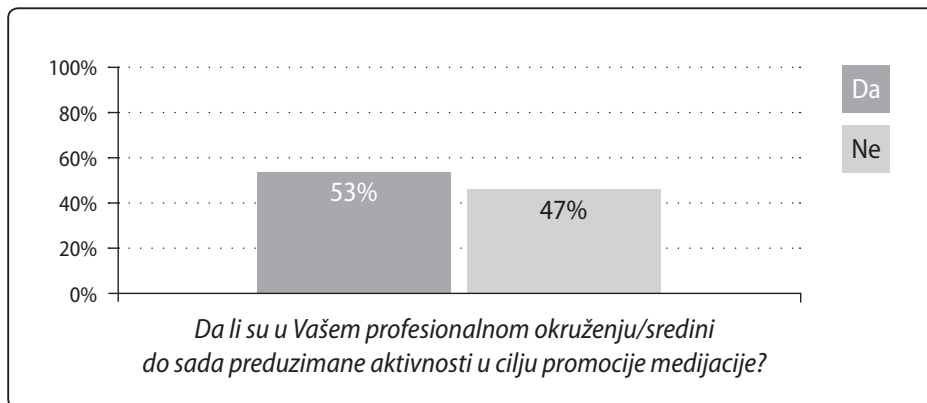

U okviru procenta koji prikazuje pozitivan odgovor ispitanika uračunati su odgovori u kojima se navodi da se medijacija sprovodi izvan organizacije/institucije, a uz podršku organizacije/institucije.

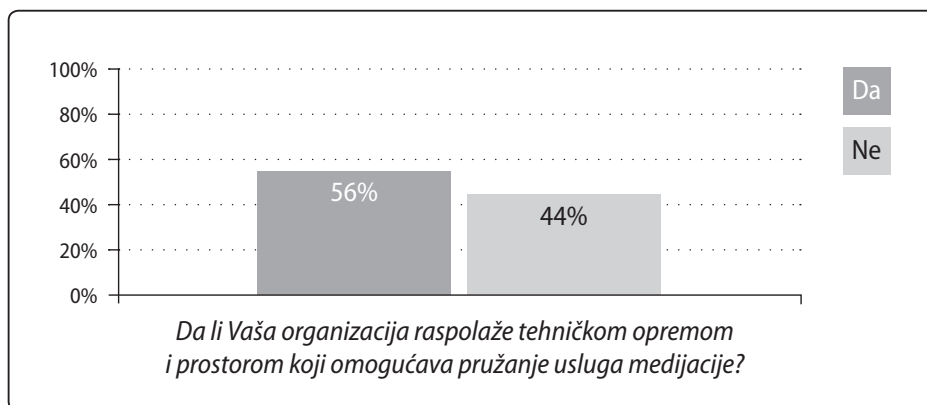

Neki ispitanici naveli su da je obuka za medijatore održana davno i da medijatori više ne rade u okviru organizacije.

PRIMENA MEDIJACIJE U SRBIJI

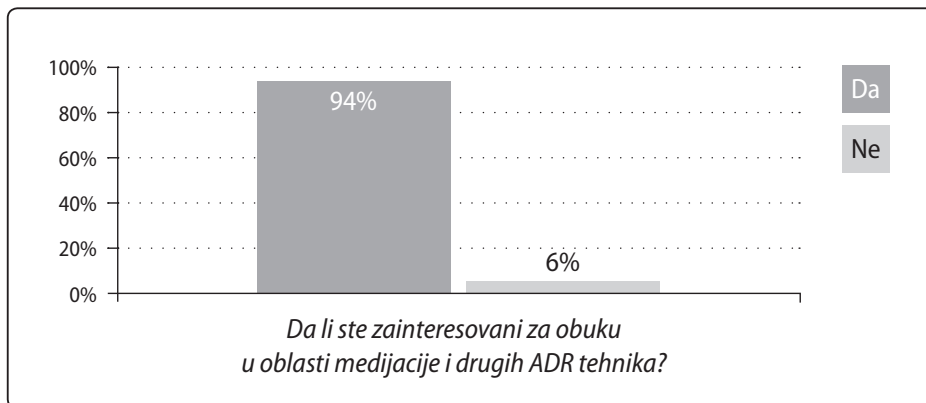

Jedan ispitanik naveo je da je medijacija promovisana u lokalnom osnovnom sudu ali da je smenom predsednika suda došlo do stagnacije u promovisanju i primeni medijacije. Drugi ispitanik navodi da je zaposlenima u kompaniji prezentovana medijacija kao „jedan prirodni način rešavanja spornih situacija, umesto kažnjavanja“.

Jedan ispitanik naveo je da je nedostatak adekvatnog prostora jedan od najvećih problema s kojim se suočavaju kada razmišljaju o primeni medijacije. Drugi ispitanik naveo je da je nedavno podneo predlog projekta kojim će, ako bude prihvaćen, dodatna sredstva biti uložena u stvaranje neophodnih tehničkih uslova za pružanje usluga medijacije.

DOSTIGNUĆA I IZAZOVI

Jedan ispitanik je naveo da je učestvovao na nekoliko medijacijskih obuka i da su te obuke „u velikoj meri doprinele ličnom razvoju i jačanju kompetencija“. Drugi ispitanik preporučuje obuke ljudima iz svog okruženja kako bi „se doprinelo stvaranju prijatne, pozitivne i podsticajne atmosfere u zajednici“.

Analiza opterećenosti sudova u Srbiji

Praksa brojnih zemalja potvrđuje da pravilno korišćenje medijacije i drugih oblika alternativnog rešavanja sukoba u pravosudnom sistemu doprinosi smanjenju broja starih predmeta, kao i priliva novih predmeta, ukoliko se strankama pruži pravovremena i potpuna informacija o medijaciji, a podobni slučajevi blagovremeno upute na medijaciju ili drugi oblik ADR-a.

Međutim, obim primene medijacije i ADR-a uopšte pri sudovima u Srbiji, danas se kreće u gotovo zanemarljivim okvirima. Ovo, pored ostalog, i iz razloga što medijacija kao nova, posebna vrsta usluge koja se želi koristiti u pravosuđu, zahteva uspostavljanje podsistema koji je inkorporiran u redovne sudske procedure i kao takav primenjen u svim sudovima. Do danas, takav sistem ne postoji u našem pravosuđu što se nesumnjivo negativno odražava na korišćenje medijacije kao instrumenta za povećanje efikasnosti rada sudova.

Prema izveštaju Vrhovnog kasacionog suda Srbije za 2011. godinu⁸, ukupan broj predmeta u radu pred sudovima svih nadležnosti (osim prekršajnog) bio je **4.850.029**. Broj „starih“ predmeta, prenetih kao nezavršenih iz prethodnih godina, iznosio je **3.260.272**, dok je broj novih predmeta podnetih u toku 2011. godine bio **1.589.757**. Na dan 31.12.2011. godine broj nerešenih predmeta bio je **2.876.737**.

NAZIV SUDA	BROJ SUDIJA	NEREŠENO NA POČETKU	UKUPNO PRIMLJENO	UKUPNO U RADU	UKUPNO REŠENO	NEREŠENO NA KRAJU
Vrhovni kasacioni (1)	20	3.452	5.652	9.104	7.164	1.940
Apelacioni (4)	203	26.517	70.174	96.691	72.154	24.537
Viši (26)	274	47.041	111.647	158.688	112.866	45.822
Osnovni (34)	1.044	3.063.233	1.219.959	4.283.192	1.612.719	2.670.473
Upravni sud (1)	30	20.296	15.787	36.083	18.372	17.711
Privredni (16)	138	91.977	150.431	242.408	134.196	108.212
Privredni apelac. (1)	24	7.756	16.107	23.863	15.821	8.042
UKUPNO	1.733	3.260.272	1.589.757	4.850.029	1.973.292	2.876.737

---

8 Dostupno na:
http://www.vk.sud.rs/assets/files/aktuelno/statistika_o_radu_sudova_za_2011.pdf

DOSTIGNUĆA I IZAZOVI

Sa aspekta broja sudija, poražavajuće zvuči podatak da svaki od 138 sudija u Privrednim sudovima ima u radu u proseku po 1.756 predmeta, dok je zapanjujuće da svaki od njihovih 1.044 kolega u Osnovnim sudovima ima u radu u proseku po 4.102 predmeta.

U pogledu dužine trajanja sudskih postupaka, kao bitnog faktora za ostvarenje osnovnog prava na pravično suđenje i suđenje u razumnom roku, prema navedenom izveštaju Vrhovnog kasacionog suda trenutno se pred sudovima u Srbiji nalazi više od 1,6 miliona starih, nerešenih predmeta, od čega samo pred Osnovnim sudovima više od 1,4 miliona.

NAZIV SUDA	UKUPNO U RADU	DO 1 G.	1-3 G.	3-5 G.	5-10 G.	PREKO 10 G.	UKUPNO NEREŠENIH
Vrhovni kasacioni	9.104	27	359	483	527	275	1.671
Apelacioni	96.691	-	5.303	5.501	3.589	1.197	15.590
Viši	158.688	123	10.281	7.701	4.763	1.981	158.688
Osnovni	4.283.192	4.558	354.378	372.572	495.063	184.112	1.410.683
Upravni sud	36.083	11	11	-	-	-	11
Privredni sudovi	242.408	-	3.055	1.127	549	209	4.940
Privredni apelac.	23.863	-	1.836	1.045	176	50	3.107
UKUPNO	4.850.029	4.719	375.223	388.429	504.667	187.824	1.594.690

Daljom analizom ove statistike evidentno je da se pred sudovima vodi oko **388.000** predmeta koji traju od 3-5 godina, oko **504.000** predmeta koji traju od 5-10 godina, i **187.000** predmeta koji traju preko 10 godina. Kako u svakom postupku moraju učestvovati najmanje dve strane, lako je izračunati da **više od dva miliona građana Srbije na pravdu čeka 3 godine ili duže.**

Pred Evropskim sudom za ljudska prava, do kraja 2011. godine bilo je podneto ukupno 6.752 predstavlki protiv Republike Srbije⁹, od kojih se 2.768 ili 41% odnosilo na povredu čl.6 Konvencije – prava na pravično suđenje, a od toga 636 ili 23% predstavlki zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku¹⁰.

---

9 ECHR – Analysis of Statistics 2011, dostupno na http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/11CE0BB3-9386-48DC-B012-AB2C046FEC7C/0/STATS_EN_2011.PDF, str.51

10 ECHR – Statistics on Judgments by State, dostupno na http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/E6B7605E-6D3C-4E85-A84D-6DD59C69F212/0/Graphique_violation_en.pdf, str.6

Primena medijacije u radu sa mladima

Tekst je napisan uz pomoć dragih koleginica:

Nataše Stojanović, pedagoškinje gimnazije *Sveti Sava* u Beogradu, koordinatorke školskog medijacijskog kluba, i članice Društva pedagoga Srbije

Verice Grbić, pedagoškinje Doma učenika srednjih škola *Brankovo kolo* u Novom Sadu, koordinatorke medijacijskog kluba doma, i članice Društva pedagoga Srbije

Danice Belić, projektne menadžerke GIZ-ovog projekta *Jačanje struktura za osnaživanje i participaciju mladih u Srbiji*

Medijacija u oblasti rada sa mladima počinje da se razvija u Srbiji 2002. godine u okviru edukativnog sistema. Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH) u okviru projekta *Jačanje struktura za osnaživanje i participaciju mladih u Srbiji* pokreće tada pilot projekat školske medijacije u pet srednjih škola širom Srbije. Nakon testiranja i prilagođavanja programa, on se strateški sprovodi u velikom broju škola i omladinskih klubova, u saradnji sa nevladinim organizacijama – implementacionim partnerima GIZ-a (Pedagoško društvo Srbije, Centar za konstruktivno rešavanje sukoba, Centar za alternativno rešavanje sukoba, Centar za prava deteta). Danas se program školske / vršnjačke medijacije primenjuje u preko 200 institucija i klubova/grupa mladih u Srbiji (škola, grupa mladih, lokalnih zajednica, Centara za socijalni rad, itd).¹¹ Kroz GIZ-ov program obučeno je 1200 vršnjačkih medijatora, oko 400 profesionalaca koji rade sa mladima, oko 100 roditelja i oko 100 predstavnika lokalne zajednice.

Proteklih godina program se, kroz saradnju GIZ-a i njihovih implementacionih partnera razvijao obuhvatajući nove oblasti: inkluzivnu medijaciju,

---

11 Rezultati istraživanja GIZ projekta *Jačanje struktura za osnaživanje i participaciju mladih u Srbiji* (SoSYEP), Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Beograd, Srbija, 2012.

prilagođenu radu sa mladima iz marginalizovanih grupa, rodno osetljivu školsku medijaciju, kao i model vršnjačke medijacije prilagođen primeni u lokalnoj zajednici koji obuhvata i prepoznavanje mehanizama društvenog isključivanja i adekvatno reagovanje u tim situacijama. Pored programskih unapređenja, višegodišnjim radom razvijala su se i znanja vezana za uspostavljanje efikasnih mehanizama primene školske medijacije, i njenog povezivanja sa lokalnom zajednicom.

Veliki doprinos razvoju školske medijacije i medijacije u lokalnoj zajednici koja obuhvata mlade, dali su programi Nansen Dijalog Centra Srbija, uključujući nove škole u ovaj program, pogotovo škole na jugu Srbije i u Vojvodini.

Prisutnosti medijacije u velikom broju škola u Srbiji značajno je doprineo uvid od strane UNICEF-a da je medijacija kao praktična veština konstruktivnog rešavanja sukoba, korisna nadogradnja programa „Škola bez nasilja“. Pomenuti program realizuje se u 250 škola širom Srbije. U većini tih škola danas funkcionišu i aktivnosti medijacije.

Pored škola, medijacijski klubovi funkcionišu i u određenom broju domova učenika. Samo u Domu učenika srednjih škola *Brankovo kolo*, od 2006. godine do danas, edukovano je i kroz medijacijski tim prošlo oko 150 učenika.

2009. godine programi školske medijacije dobijaju i institucionalnu podršku. Edukativni program *Vršnjačka medijacija* GIZ-ovog projekta *Jačanje struktura za osnaživanje i participaciju mladih u Srbiji* 2009. godine dobija status akreditovanog programa od strane Zavoda za unapređenje obrazovanja i vaspitanja Republike Srbije, koji od tada redovno obnavlja. Znanja razvijena u toku implementacije GIZ-ovog programa *Vršnjačke medijacije* uključena su i u redovan semestralni program na Filozofskom fakultetu i Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu. 2012. godine akreditaciju dobija i edukativni program *Obrazovanje za mir – dijalogom do rešenja* Nansen Dijalog Centra Srbija. Pismo podrške Ministarstva prosvete Republike Srbije programu *Medijacija u školama na jugu Srbije* Nansen Dijalog Centra Srbija, dobijeno 2009. godine, pokazuje spremnost nadležnih institucija sistema da istaknu značaj programa konstruktivnog rešavanja sukoba za psiho-socijalni razvoj mladih i kreiranje škole kao sredine otvorene za različitosti. U još većoj meri tu spremnost pokazuje potpisivanje Zajedničke Deklaracije Ministarstva prosvete Republike Srbije i Ministarstva prosvjete i nauke Republike Crne Gore o međusobnoj saradnji i saradnji sa organizacijama civilnog društva u oblasti obrazovanja za mir (potpisana na inicijativu Nansen Dijalog Centra Srbija i Nansen Dijalog Centra Crna Gora, 2009. godine).

Efekti primene programa medijacije

Istraživanje sprovedeno u okviru GIZ-ovog projekta *Jačanje struktura za osnaživanje i participaciju mladih u Srbiji*, u saradnji sa Institutom za psihologiju i Ministarstvom omladine i sporta Republike Srbije, pruža nam uvid

u zadovoljstvo korisnika uslugama i njihovo mišljenje o mogućnosti unapređenja programa, kao i poboljšanja njegove održivosti. Ispitivanje je izvršeno na fokus grupama odraslih i mladih koji su učestvovali u GIZ-ovom programu vršnjačke medijacije tokom 2010. i 2011. godine.

Generalni stav ispitanika je da je „Program (je) izuzetno dobro prihvaćen među korisnicima, a njegov uticaj se proširio na sve relevantne zainteresovane aktere, bilo da su neposredno ili posredno bili uključeni u njega.“¹²

Kao jedan od glavnih problema, ispitanici vide održivost medijatorskih timova – po navodima koordinatora školskih timova, u ustanovama ima mogućnosti za obuku novih članova, no, tokom 2011-2012. godine dve trećine timova nije imalo nove članove, a obučeni medijatori polako napuštaju srednje škole. Sastanci medijatorskih timova se najčešće organizuju po potrebi, bez redovnog rasporeda. U više od polovine timova sprovede se supervizije vođenih medijacija, koje pružaju mogućnost daljeg učenja, produblivanja veština vođenja dijaloga između strana. Broj održanih medijacija niži je no što je bio u periodu 2007-2008, kada je vršeno prethodno ispitivanje. Oko polovina predstavnika medijatorskih timova izjavila je da im se tokom 2011-2012. godine vršnjaci nisu spontano obraćali za pomoć. Četvrtina timova iz fokus grupa nije ni nudila pomoć učenicima. Preovlađujuć stav medijatora iz fokus grupa je da učenici „ne prihvataju medijaciju kao model rešavanja sukoba“¹³ (nisu zainteresovani za rešavanje sukoba putem medijacije i/ili ne misle da na ovaj način mogu sukob rešiti). I koordinatori timova i vršnjački medijatori kao glavni problem vide nedovoljnu informisanost učenika, prosvetnih radnika i lokalne zajednice o tome šta je medijacija, i koji mogu biti njeni efekti. U tom smislu smatraju da je prioritet pri unapređivanju kvaliteta programa medijacije i njihove održivosti, informisanje svih bitnih aktera.

Medijatori smatraju da im ovaj program pruža značajnu korist na ličnom planu – „u unapređenju samopouzdanja, tolerancije, razvoja komunikativnih veština, unapređenja odnosa sa vršnjacima, prepoznavanja potreba drugih, kao i razumevanja položaja osoba iz marginalizovanih grupa.“¹⁴ No, mladi takođe misle da program nije u očekivanoj meri unapredio njihovu komunikaciju sa profesorima, niti doprineo smanjenju sukoba u školi.

Značajno je zapažanje koordinatora školskih timova da je medijacija u većoj meri formalno prihvaćena u okviru škola. U velikom broju škola koje realizuju ovaj program, aktivnosti medijacije su uključene u razvojni plan škole i godišnji program rada. Time je omogućeno prepoznavanje ovih aktivnosti kao značajnih u okviru života škole, razvija se senzibilitet kolektiva i učenika prema konstruktivnom rešavanju sukoba, pruža se podrška profesorima

---

12 Ibid, str. 12

13 Ibid, str. 28

14 Ibid, str. 30

uključenim u njenu realizaciju (na primer, pružajući mogućnost da aktivnosti vođenja medijacijskog tima budu uključene u 40-časovnu radnu nedelju), i obezbeđuje dugoročnost programa. Sve veći broj škola obezbeđuje prostor za rad medijatora, i materijalna sredstva za odvijanje programa.

Nastavnici koji su prošli obuku primenjuju ove veštine i u svom svakodnevnom radu. Smatraju da većina profesora pruža podršku medijatorima, no, nisu sigurni da u isto vreme i prihvataju medijacijski pristup rešavanju sukoba. Imaju utisak da dobro saraduju sa svim akterima, i da su bolje integrisani u život škole nego prethodnih godina. Uspostavlja se saradnja medijatorskih timova i sa akterima van škole, ali je, po proceni medijatora, ona još uvek na veoma niskom nivou.

Generalna preporuka ispitanika za unapređenje efikasnosti i održivosti programa medijacije u školama i drugim organizacijama koje okupljaju mlade, jeste popularizacija medijacije na svim nivoima.

Nešto je drugačije viđenje održivosti programa kolega koji prate funkcionisanje vršnjačkih timova u Vojvodini. „Medijacija se u vaspitno – obrazovnim ustanovama pominje kao jedna od mogućnosti, (kao) preporuka.“ – kaže Verica Grbić, koordinatorka medijacijskog tima Doma učenika srednjih škola *Brankovo kolo* u Novom Sadu. „Neki stepen obavezujućeg bio bi značajan da bi se medijacija primenjivala, makar u smislu učenja potrebnih veština.“ Ona ističe značaj prepoznavanja važnosti programa i pružanja podrške profesionalcima koji su uključeni u njegovo sprovođenje, uključivanjem aktivnosti medijacije u relevantna dokumenta koja uređuju rad ustanove: „Važno je i da oni koji bi vodili medijatorski tim budu prepoznati kao osobe koje to rade i da im se to na neki način priznaje, a ne da sve bude prepušteno entuzijazmu pojedinaca, da se njihov rad vidi kao lično interesovanje, a da se u ustanovi misli da program može da funkcioniše, a i ne mora...“.

Značaj konstantne promocije medijacije prepoznat je u svim sredinama. Pored edukativnih i promotivnih radionica na kojima je naglasak u izjavama medijatora iz fokus grupa istraživanja GIZ-a, u domovima učenika kao važan način promocije vide i informisanje različitih aktera (Pedagoškog veća, Domskeg parlamenta, predstavnika svih vaspitnih grupa, Aktiva stručnih saradnika južnobačkog okruga), kreiranje panoa o medijaciji sa fotografijama sa održanih seminara, objavljivanje članaka u domskim novinama i školskim novinama škola koje pohađaju mladi medijatori, kao i nastupe u lokalnim medijima.

Utisci su da bi medijacija u većoj meri bila prisutna u školama kada bi veći broj prosvetnih radnika birao ovaj akreditovani program za svoje stručno usavršavanje, kao i kada bi nakon toga oformili i vodili medijacijske klubove (akreditacija edukativnog programa ne uključuje obavezu učesnika da nakon obuke organizuju službu medijacije). Unapređenju rada doprinela bi i veća saradnja i razmena iskustava između medijatorskih timova.

Učenici koji borave u Domu i koji su aktivni u medijatorskom timu Doma, smatraju da bi i njihovi vršnjaci u školama koje pohađaju bili zainteresovani da čuju i nauče veštine koje obuhvata obuka za *Vršnjačku medijaciju*.

No, u školama ne postoji interesovanje da se ovakvi seminari organizuju za učenike (između ostalog i zbog problema finansiranja obuke).

Prisutnost medijacije u ustanovi, pored stava same ustanove prema ovom vidu rešavanja sukoba, zavisi i od spremnosti medijatora, pogotovo mladih, da je primenjuju. Naime, često je iskustvo medijacijskih timova koji obuhvataju mlade da im nedostaje samopouzdanje, kao i poverenje da će vršnjaci u njima videti osobe koje imaju kompetencije da im pomognu da svoj problem sagledaju i reše na drugačiji način. „O medijaciji se još uvek ne zna dovoljno, pa je kod učenika prisutan strah da njihovo posredovanje neće biti prihvaćeno.“, kaže Verica Grbić. „Zbog mnogo obaveza koje imaju u školi, nemaju dovoljno vremena da vežbaju, pa samim tim nemaju ni dovoljno sigurnosti da se upuste u vođenje medijacije.“

Preporuke

Preporuka za unapređenje funkcionisanja programa u ustanovama i organizacijama koje uključuju mlade koja se najčešće iznosi, jeste informisanje javnosti o medijaciji, njena promocija i popularizacija. Pri tome, važno je prikazati medijaciju kao sredstvo snalaženja u međuljudskim odnosima koje svima olakšava svakodnevni rad i život u školi, kako se ona ne bi shvatala samo kao još jedna dodatna obaveza. Projektna menadžerka GIZ-ovog projekta *Jačanje struktura za osnaživanje i participaciju mladih u Srbiji* Danica Belić, govori na interesantan način o ovoj temi pominjući kreiranje imidža *škole medijacije*.

Višegodišnje iskustvo GIZ-a u implementaciji programa vršnjačke medijacije ukazuje na značaj izrade akcionih planova novih medijatorskih timova nakon održanog treninga, i njihovo inkorporiranje u školske razvojne planove i godišnji program rada škole.

Redovno praćenje efekata realizacije programa, naročito teškoća na koje se nailazi, bilo bi dragocen izvor sugestija za njegovo dalje unapređenje.

U okviru škole, održivosti programa doprinosi i povezivanje sa srodnim sadržajima obuhvaćenim drugim nastavnim programima ili vannastavnim aktivnostima (sadržajima koji se pominju na građanskom vaspitanju, časovima psihologije, i sl.).

Veoma je važno uključivanje odraslih, kako u medijacijske timove, tako i u grupu „korisnika usluga“ timova. Ukoliko se medijacija primenjuje samo na sukobe mladih, ne prenosi se poruka da je to generalan način razumevanja komunikacije i sukoba, i ne menja se autoritativni stav tradicionalne ustanove prema mladima.

U ustanovama i organizacijama koje uključuju mlade, kao i u svim drugim društvenim kontekstima u kojima je medijacija prisutna, neophodno je razraditi i uspostaviti **sistem funkcionisanja** (od konstantnog informisanja svih potencijalnih korisnika o tome šta je medijacija, kakve koristi strane mogu imati od nje, kao i o tome da je služba dostupna u ustanovi; vidno označenog / svima poznatog mesta obavljanja i vremena kada su ove usluge

dostupne; razrađenog načina kontaktiranja medijatora iz tima; razrađene procedure kontaktiranja druge strane ukoliko je to potrebno; procedure procene pogodnosti slučaja za medijaciju; razrađenog sistema evaluacije održanih medijacija, itd). To je jedini način da služba medijacije zaživi, bude održiva i korisna onima kojima je namenjena.

S obzirom da je u Srbiji i dalje dominantan stav odraslih da mladi nemaju društvene kompetencije, te da mladi odrastajući uz taj stav vide sebe na isti način na koji ih vide odrasli, jasno je da im nedostaje sigurnost da će njihove veštine pružanja pomoći pri rešavanju sukoba biti shvaćene ozbiljno. Stoga im je neophodno stalno ohrabrivanje, dok čekamo da globalne društvene promene pozicioniraju mlade kao zaista relevantne socijalne aktere.

Na kraju, ali svakako ne i manje bitno, povezivanje medijacijskih timova je takođe značajan faktor održivosti programa. Ono se može ostvarivati na različitim nivoima: kao kreiranje mreže škola u kojima funkcioniše medijacija na nivou grada, na nivou regiona ili republike. Dalje, povezivanje se može odnositi i na povezivanje sa svim institucijama, međunarodnim organizacijama i organizacijama civilnog društva koje se na bilo koji način bave medijacijom. Na nivou lokalne zajednice, ovo povezivanje moglo bi rezultirati i formiranjem zajedničkih medijatorskih timova koji bi bili na raspolaganju svim građanima. Pored toga što bi doprineli održivosti pojedinih programa, ovi timovi bi usluge medijacije učinili dostupnim velikom broju građana. Verujemo da bi se na taj način doprinelo širenju konstruktivnog pogleda na međuljudske odnose i sukobe u kojem dominira razumevanje različitosti, te da bi sredina u kojoj živimo mogla biti sredina u kojoj se svi dobro osećamo.

Centar za alternativno rešavanje sukoba je nevladina organizacija, osnovana sa ciljem razvoja nenasilnog pristupa sukobima putem medijacije i ostalih tehnika transformacije konflikata, u različitim oblastima njihove primene. Deluje na nivou države Srbije, i usmerena je ka formiranju mreže saradnje sa organizacijama sličnih ciljeva u regionu i šire. Pruža usluge razvijanja programa i projekata namenjenih prevenciji i intervenciji u situacijama sukoba; usluge pomoći i podrške na nivou formiranja strategija pružanja usluga pripadnicima i pripadnicama određene marginalizovane / vulnerabilne grupe; usluge edukacije za različite oblike medijacije i ostalih tehnika alternativnog prevazilaženja sukoba, usluge kreiranja edukativnih paketa za različite ciljne grupe; pruža direktne usluge medijacije, kao i usluge kreiranja programa za razvoj kapaciteta različitih društvenih, nevladinih, i poslovnih organizacija.

Primena školske medijacije u školama u Bujanovcu

Koordinatori Nansen dijalog centra Srbija (NDC Srbija) tokom godina su razvili pristup dugotrajnog prisustva u lokalnoj zajednici, sa ciljem da pruže podršku stanovnicima i upute ih da ulažu u pozitivne društvene promene koje vode ka obnavljanju dobrih odnosa i saradnji pripadnika različitih etničkih grupa. Seminari profesionalnog usavršavanja za zaposlene u školama i u lokalnoj samoupravi najvažnije su aktivnosti koje predstavljaju osnov za saradnju. 2006. godine počeli smo sa održavanjem seminara za nastavnike, direktore škola i učenike. Nastavnici su nam rekli da su veštine dijaloga i sredstva za mirno rešavanje sukoba korisni za njihov svakodnevni rad, a mi smo na osnovu toga kreirali programe koji odgovaraju potrebama njihove radne sredine. Na taj način počela je priprema za primenu školske medijacije. Nastavnici, pedagozi, direktori i učenici iz škola u Bujanovcu su u među-etničkim grupama prošli obuke i savladali tehnike vođenja procesa medijacije. Zatim su postepeno osnovani medijatorski klubovi koji su aktivni u tri osnovne i u jednoj srednjoj školi.

Kreiranje programa i primena školske medijacije zajednički je poduhvat predstavnika Školskog odeljenja opštine Lillehammer, nastavnika iz dve osnovne škole iz Lillehammera, nastavnika iz škola u Bujanovcu i koordinatora NDC Srbija. Doprinos kolega iz Norveške važan je pre svega zbog znanja i iskustva koje su kolegama prenosili tokom radionica, konsultacija i tokom poseta školama. Još značajnija je njihova uloga treće, neutralne strane i prijateljski pristup koji je nenametljivo povezivao dve zajednice.

Aktivnosti u okviru ovog projekta pospešile su saradnju nastavnika iz srpskih i albanskih škola na temu školske medijacije, a onda se ta saradnja postepeno proširila i na konsultacije u vezi predmeta koje predaju, tako što su razmenjivali iskustva i programe rada. Za učenike različitih nacionalnosti organizovani su različiti susreti tokom kojih su provodili vreme zajedno i shvatili da su im interesovanja ista. Predstavnici lokalne samouprave aktivno su podržavali projekat tako što su učestvovali u sportskim zajedničkim aktivnostima, prisustvovali otvaranju medijatorskih klubova i u zajedničkoj predstavi koju je spremila multi-etnička grupa nastavnika i učenika. Opštinski odbor opštine Bujanovac je tokom tri školske godine finansijski podržao medijatorske klubove u četiri škole. Ovaj gest predstavlja značajnu podršku projektu, pohvalu nastavničkog i

učeničkog truda koji je uložen u proces primene medijacije, kao i prihvatanje medijacije kao dobrog sredstva za razumevanje i mirno rešavanje sukoba u školama.

Povod za podršku projekta od strane Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja je činjenica da on omogućava ispunjenje jednog od glavnih ciljeva primene novog Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja¹⁵, a to je prevencija nasilja u školama. Savetnici iz školskih uprava održali su nekoliko predavanja i radionica i na taj način podržali primenu Zakona u školama, posebno kroz dobro funkcionisanje timova za prevenciju nasilja u školama. Naglašena je primena članova 44. i 45. Zakona, koji jasno zabranjuju nasilje i diskriminaciju svake vrste. Ove radionice bile su izuzetno korisne za nastavnike i pedagoge jer su im pomogle da poboljšaju planove za prevenciju nasilja i omogućile konsultacije sa prosvetnim savetnicima i kolegama.

Timovi nastavnika medijatora obučili su grupe vršnjačkih medijatora u svakoj školi. Školska medijacija postala je redovni mehanizam za rešavanje sukoba u tri osnovne i u jednoj srednjoj školi. Prihvatili su je svi: nastavnici, učenici, uprava škole i roditelji. Koristi se kao redovno sredstvo za rešavanje sukoba među učenicima, a u nekim slučajevima i između nastavnika i učenika. Nastavnici medijatori iz srpskih i albanskih škola razmenjuju iskustva redovno. Važno je istaći da uprave škola podržavaju medijatorske klubove, a u nekim slučajevima učestvovali su u procesu rešavanja sukoba. Vršnjački medijatori su neke od slučajeva sukoba rešavali samostalno i vrlo odgovorno. Nastavnici su primetili da se tokom obuke i procesa medijacije socijalne veštine učenika uspešno razvijaju.

Primeri sukoba rešenih medijacijom:

U osnovnoj školi „Branko Radičević“ proces rešavanja slučaja koji je počeo kao svakodnevna svađa između dvoje učenika otkrio je sukob između dva odeljenja koji je trajao nekoliko godina. Uspešno je rešen posle nekoliko sesija. Sukob oko načina proslave mature desio se u osnovnoj školi „Naim Frasheri“ i takođe je uspešno rešen. Interesantno je da su nastavnici, učenici, direktor i pedagog bili uključeni u proces zajedničkog rešavanja.

Predstavnici lokalne samouprave kontinuirano su pratili projekat kroz sastanke gradonačelnika sa nastavnicima medijatorima.

Izjave nastavnika:

Llukman Limani, O.Š. „Naim Frasheri“, tokom sastanka sa gradonačelnikom: „Seminari koje NDC Serbia organizuje proširili su naša znanja i omogućili da saradujemo sa nastavnicima iz drugih škola i gradova. Školska medijacija razvija samopouzdanje kod učenika.“

---

15 Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije (Službeni glasnik RS, br. 72/2009 i 52/2011).

Brankica, nastavnica iz O.Š. „Branko Radicević“: „Zajednički seminari za učenike albanske i srpske nacionalnosti su prilike da se upoznaju i da se poštuju u budućnosti.“

Postignuća:

- Zajednička predstava o školskoj medijaciji održana u Domu kulture u Bujanovcu;
- Nastavnici medijatori su primetili da je smanjen broj sukoba u školama u kojima se primenjuje medijacija;
- Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja zvanično podržava program školske medijacije u školama u Bujanovcu;
- Grupe učenika iz srpskih i albanskih škola nekoliko puta su javno prezentovale vršnjačku medijaciju;
- Nastavnici i učenici iz O.Š. „Milija Nikčević“ iz Nikšića proveli su dva dana u školi „Branko Radičević“ gde su pratili proces izbora vršnjačkih medijatora. Posmatrali su i primere vođenja medijatorskog procesa.
- Učenici viših razreda i nastavnici iz seoske škole „Vuk Karadžić“ posetili su medijatorski klub u školi „Naim Frasheri“. Nastavnici medijatori su im ponudili pomoć tokom osnivanja medijatorskog kluba.

Proces primene novih metodologija i mehanizama za prevenciju nasilja i mirno rešavanje sukoba, kao što je školska medijacija, zahteva strpljenje i vreme. Upornost i posvećenost nastavnika, kao i odlučnost koordinatora bile su pokretačke snage ovog projekta. Podrška kolega iz Norveške bila je dragocena jer su inspirisali timski rad nastavnika i osnažili direktore i pedagoge savremenim veštinama koje se koriste u norveškom obrazovnom sistemu. Dobra saradnja i koordinacija svih aktera uključenih u ovaj proces neophodni su za uspešnost primene školske medijacije.

*Vera Despotović Stanarević
Vladan Jovanović
Asocijacija medijatora Srbije*

Aktivnosti Asocijacije medijatora Srbije u funkciji unapređenja medijacije u socijalnoj zaštiti

Medijacija u sistemu socijalne zaštite u Srbiji

Socijalna zaštita u Srbiji nalazi se u procesu reforme. U toku su sistemске promene, koje imaju svoj normativni, organizacioni, institucionalni i vrednosni aspekt. Svi ovi aspekti dotiču se i medijacije, kao mehanizma alternativnog rešavanja sukoba. Ove promene imaju apsorpcioni kapacitet za unapređenje korišćenja medijacije u socijalnoj zaštiti.

Primeni medijacije u sistemu socijalne zaštite ima mesta naročito po donošenju Porodičnog zakona¹⁶. Prema ovom zakonu, porodična medijacija sprovodi se u bračnim sporovima (sporovima za poništaj i razvod braka), s tim što zakon ne isključuje sprovođenje medijacije u drugim porodičnim odnosima, iako ih eksplicitno ne spominje. Prema odredbama Porodičnog zakona, sud će na predlog supružnika, ili uz njihovu saglasnost, poveriti posredovanje nadležnom organu starateljstva, bračnom ili porodičnom savetovalištu – čime je stvorena mogućnost za primenu porodične medijacije u centrima za socijalni rad, odnosno, savetvalištim za brak i porodicu, koja se vrlo često nalaze pri centrima za socijalni rad.

Međutim, velikim sistemskim pomakom može se smatrati to što je u **Zakonu o socijalnoj zaštiti**¹⁷, medijacija definisana kao usluga socijalne zaštite. Ona se nalazi u grupi savetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga. Ovim zakonom normativno je otvoren put za detaljniju regulaciju medijacije kao mehanizma alternativnog rešavanja sporova u sistemu socijalne zaštite. Logika zakona otvara put standardizaciji svih usluga socijalne zaštite, pa i medijacije, na podzakonskom nivou. Tokom 2011. i 2012. godine razvijen je nacrt **Pravilnika o minimalnim standardima za pružanje savetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga**, u okviru

---

16 Službeni glasnik RS, br. 18/2005 i 72/2011.

17 Službeni glasnik RS, br. 24 od 4. aprila 2011. godine. Zakon je stupio na snagu 12. aprila 2011.

kojeg postoji grupa odredaba koja se odnosi na medijaciju u socijalnoj zaštiti. Iako su pojedini instituti u nacrtu ovog pravilnika još uvek predmet diskusije i usaglašavanja, mora se istaći da su odredbe o medijaciji, onako kako su postavljene, nesporne.

Drugi aspekt normativnog uređenja medijacije u ovoj oblasti, odnosi se na licenciranje stručnih radnika u socijalnoj zaštiti. Prema nacrtu *Pravilnika o licenciranju stručnih radnika* i već usvojenom *Pravilniku o stručnim poslovima u socijalnoj zaštiti* – medijacija spada u specijalizovane stručne poslove u socijalnoj zaštiti. To znači da će se stručni radnici različitih profesionalnih profila, licencirati kao medijatori u socijalnoj zaštiti. Licencu za pružanje medijacije u socijalnoj zaštiti, moći će da dobije stručni radnik: koji ima završene četvorogodišnje akademske studije socijalnog rada, psihologije, pedagogije, andragogije, defektologije ili specijalne pedagogije, ili druge četvorogodišnje akademske studije u skladu sa pravilnikom kojim su uređene savetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge, odnosno, drugim odgovarajućim pravilnikom; koji je uspešno završio odgovarajući akreditovani program specijalizovane obuke na kome je stekao posebna znanja i veštine za obavljanje konkretnog specijalizovanog posla, odnosno, za pružanje određene usluge (u konkretnom slučaju: medijacije); te koji je položio ispit za licencu propisan za oblast socijalne zaštite.

Aspekt institucionalnog uvođenja medijacije u sistem socijalne zaštite, tiče se i Komore socijalne zaštite. Zakonom o socijalnoj zaštiti osnovana je Komora socijalne zaštite, a tokom 2012. godine formirana je Skupština Komore i donet *Statut Komore*. Prema ovom statutu, Stručni savet, kao posebno stručno telo Komore, između ostalog, organizuje alternativno rešavanje sporova putem medijacije između članova Komore, člana Komore i korisnika usluga socijalne zaštite, člana Komore i organizacije koja pruža usluge socijalne zaštite, kao i člana Komore i organa, odnosno, tela Komore i formira listu medijatora radi primene medijacije.

Svim navedenim promenama samo je artikulisan sistemski okvir za razvoj medijacije u socijalnoj zaštiti, kako u odnosu na korišćenje medijacije kao metoda za rešavanje konflikata među građanima – korisnicima socijalne i porodičnopravne zaštite – tako i u različitim relacijama u kojima stručni radnici mogu biti sa korisnicima i institucijama u oblasti socijalne zaštite.

Aktivnosti Asocijacije medijatora Srbije

„*Asocijacija medijatora Srbije – AmS*“ je samostalno i dobrovoljno udruženje građana, osnovano sa ciljem promovisanja i pružanja usluga medijacije kao načina mirnog rešavanja sporova, u javnom, privatnom, profitnom i neprofitnom sektoru.

Asocijacija medijatora Srbije je imala najviše aktivnosti u sledećim oblastima rada:

DOSTIGNUĆA I IZAZOVI

1. Promovisanju medijacije kao načina mirnog rešavanja sporova, u javnom, privatnom, profitnom i neprofitnom sektoru;
2. Unapređenju profesionalne prakse medijacije u razrešenju različitih vrsta konflikata;
3. Saradnji sa drugim organizacijama sličnih ciljeva na nacionalnom i međunarodnom nivou;
4. Razvijanju i primeni edukativnih programa i transferu znanja u oblasti medijacije;
5. Ustanovljavanju i unapređivanju standarda profesionalnog ponašanja medijatora, prakse medijacije i edukativnih programa;
6. Unapređivanju standarda prakse medijacije i edukativnih programa u oblasti medijacije, u saradnji sa ostalim relevantnim socijalnim akterima;
7. Uticaju na strategije razvoja društvenih podsistema, unošenjem vrednosti i elemenata rešavanja sporova medijacijom.

Jedna od najfrekventnijih grupa aktivnosti Asocijacije medijatora Srbije, od njenog osnivanja, odnosi se na koncipiranje i sprovođenje različitih programa obuke za medijatore.

Sve obuke koje je realizovala Asocijacija medijatora Srbije u skladu su kako sa unapređenjem medijacije kao alternativnog načina rešavanja konflikata, u širem smislu – tako i sa razvojem ljudskih resursa i unapređenjem kompetencija za primenu medijacije u sistemu socijalne zaštite u Srbiji.

Najčešće realizovan program je *Opšta obuka za medijatore*, tj. edukacija iz bazične medijacije, koja obuhvata sve celine iz *Pravilnika o programu obuke za posrednika*¹⁸. Ova obuka je realizovana šest puta, čime je obuhvaćeno više od šezdeset učesnika iz cele Srbije.

Program obuke *Pregovaranje i medijacija u socijalnoj zaštiti – unapređenje veština komunikacije i razrešavanja konflikata*, akreditovan je kod Republičkog zavoda za socijalnu zaštitu. Program je proširen u odnosu na celine iz Pravilnika o programu obuke za posrednika, u delu sticanja znanja i razvijanja veština komunikacija i rešavanja konflikata. Program omogućava pružanje usluge medijacije kao nove usluge u socijalnoj zaštiti. Program traje šest dana, a do sada je realizovan u Vršcu, Zrenjaninu Novom Sadu i pet puta u Beogradu.

Specijalizovani program obuke *Medijacija u porodičnim sporovima*, takođe je akreditovan kod Republičkog zavoda za socijalnu zaštitu. Ovaj

---

18 Službeni glasnik RS, br. 44/2005.

PRIMENA MEDIJACIJE U SRBIJI

šestodnevni specijalizovani program obuke, usmeren je na sticanje znanja i razvijanje veština rešavanja konflikata u okviru porodične medijacije. Znanja i veštine koje se stiču ovim programom, primenljivi su u radu sa gotovo svim grupama i pojedincima u međusobnim konfliktima proisteklim iz porodičnih odnosa. Uslov za pohađanje ovog programa je završen najmanje osnovni program obuke iz medijacije. Ovaj program realizovan je dva puta, u Beogradu.

* * *

Sistemski okvir za korišćenje medijacije u socijalnoj zaštiti, jeste unapređen na respektabilan način. Ali, treba istaći da svi koji učestvuju u unapređenju socijalne zaštite i medijacije – *have huge shoes to fill*¹⁹.

---

19 Have huge shoes to fill. (eng.) – Ogomne cipele koje treba popuniti; (fig.) Veliki prostor koji treba popuniti smislenim sadržajem.

*Primena medijacije u okviru pravosudnog sistema*²⁰

Medijacija pri sudovima (tzv. sudski-aneksirana medijacija) podrazumeva primenu medijacije nakon pokretanja sudskog postupka i uglavnom se vezuje za praksu osnovnih i pojedinih sudova posebne nadležnosti. U okviru sudski aneksirane medijacije sudovi obezbeđuju usluge medijacije u imovinskim sporovima, porodičnim sporovima, privrednim sporovima, radnim sporovima, i dr. Trenutno, najzastupljeniji oblik medijacije pri sudovima je medijacija u građanskim sporovima a medijatori su uglavnom sudije, ali i drugi obučeni profesionalci. U sporovima iz porodičnih odnosa, posebno u slučajevima koji se vezuju za vršenje roditeljskih prava, medijacije se uglavnom sprovode u saradnji sa centrima za socijalni rad. U okviru sudski-aneksirane medijacije omogućava se i postizanje sporazuma između žrtve i maloletnog prestupnika (tzv. medijacija između žrtve i prestupnika), i to kao alternativa krivičnoj sankciji ili kao posebna obaveza u okviru vaspitnih mera. Ipak, kako je već naglašeno, obim primene medijacije uopšte, pa i pri sudovima, danas je smanjen i kreće se u vrlo skromnim okvirima.

Ovo, pre svega, iz razloga što medijacija kao nova, posebna vrsta usluge koja se želi koristiti u pravosuđu, zahteva uspostavljanje podsistema koji je inkorporiran u redovne sudske procedure i kao takav primenjen u svim sudovima. Do danas, takav sistem ne postoji u našem pravosuđu, što se nesumnjivo negativno odražava na korišćenje medijacije kao instrumenta za povećanje efikasnosti rada sudova.

Pored toga, za primenu medijacije u sudovima od ključnog značaja je pravilno razumevanje uloge sudija i sudskih službenika u sistemu usluga medijacije, kao i kontinuirana podrška medijaciji od strane rukovodećih struktura u pravosuđu. Da bi se na najoptimalniji način iskoristile pogodnosti

---

²⁰ U tekstu su korišćeni delovi i citati iz publikacije *Preporuke za razvoj i primenu medijacije u Srbiji*, 2011, autori Blažo Nedić i Jelena Arsić

medijacije u cilju postizanja veće efikasnosti u postupanju sudova, od posebnog značaja je kreiranje sistema za upravljanje sudskim predmetima koji se upućuju na medijaciju, obezbeđivanje mogućnosti za obuku sudija i sudskog osoblja i određivanje razumnih iznosa taksi za medijaciju kako bi što više građana koristilo usluge medijacije.

Za optimalnu primenu medijacije pri sudovima, neophodno je razviti jasne kriterijume i administrativne procedure u vezi sa ovim pitanjem, kao što je definisanje slučajeva koji su pogodni za medijaciju, vremenski okvir upućivanja slučaja u postupak medijacije, sadržaj spisa predmeta koji se upućuje u medijaciju, postupanje sa predmetima u kojima je postignut sporazum u postupku medijacije, kao i sa onima gde nije došlo do sporazuma, statističko praćenje i izveštavanje, itd. Pravilno funkcionisanje ovakvog sistema, naravno, pretpostavljalo bi da svi akteri u sistemu imaju osnovna znanja o medijaciji. Iako pri pojedinim sudovima postoje tzv. koordinatori za medijaciju, najčešće su u pitanju lica koja pored sudijske funkcije postupaju i kao sudski medijatori te se od njih ne može očekivati da, pored redovnih sudijskih dužnosti, efikasno nadgledaju administraciju i upravljanje predmetima koji se upućuju na medijaciju. U vezi sa navedenim, korisno je razmotriti sledeće:

- **Izbor sudskih referenata za medijaciju**

U svakom sudu potrebno je imenovati referenta za medijaciju. Referent za medijaciju je službenik koji pruža građanima i strankama sve potrebne informacije i pomaže im prilikom zakazivanja postupka medijacije i izbora medijatora, vodi evidenciju o broju postupaka medijacije, uspešnosti postupaka i zadužen je za koordinaciju svih drugih aktivnosti u sistemu medijacije pri sudovima (komunikacija suda sa strankama, stranaka i medijatora, kao i medijatora i suda). Referent za medijaciju mora proći posebnu obuku za obavljanje navedenih poslova.

- **Definisati procedure za upravljanje medijacijskim predmetima („case management“)**

Treba da postoje jasna i precizno definisana pravila u pogledu utvrđivanja predmeta koji su pogodni za medijaciju, vremenskog okvira upućivanja slučaja u postupak medijacije, sadržaja spisa predmeta koji se upućuje u medijaciju, kao i šta se događa sa predmetima po završetku postupka medijacije. Svaki sud treba da odredi dežurnog vanparničnog sudiju koji će biti na raspolaganju za „overu“ sporazuma postignutih u medijaciji i na taj način im dati snagu „sudskog poravnanja“, odnosno akta sa snagom izvršne isprave, ukoliko je takva isprava stranama potrebna. Ukoliko se medijacija ne okonča sporazumom, predmet se vraća sudiji na dalji postupak kada, u skladu sa principom poverljivosti medijacije, sudu treba preneti samo informaciju da je medijacija sprovedena, ali da sporazum nije postignut (osim ukoliko se strane drugačije ne sporazumeju).

- **Definisati sistem „nagrađivanja“ sudija koji upućuju slučajeve na medijaciju**

Treba razviti sistem u kojem bi sudije imale odgovarajući podsticaj za upućivanje predmeta na medijaciju. Na primer, razmotriti mogućnost da se predmet u kojem je došlo do sporazuma u postupku medijacije računa kao rešen predmet, u odnosu na mesečnu normu datog sudije.

- **Obuka sudija i sudskog osoblja.**

Postoji određen broj pitanja sa kojima sudije i sudsko osoblje treba da budu upoznati kako bi se obezbedili optimalni uslovi za razvoj usluga medijacije. Obuka treba da bude prilagođena sudijama i drugom sudskim službenicima, da bi im pomogla da razumeju i bolje obavljaju svoju ulogu u sistemu. To je od suštinskog značaja, naročito pošto se na usluge pri sudovima gleda kao na važan segment reforme pravosuđa, u smislu mogućnosti smanjenja broja sudskih predmeta i unapređenje efikasnosti rešavanja sporova pri sudovima. Ovaj posebni program obuke može da sprovodi Pravosudna akademija. U vezi sa tim, poželjno je uzeti u obzir sledeće:

- Obučiti sudije veštinama komunikacije i upravljanja predmetima koji se upućuju u medijaciju, kao i pravilnom izboru predmeta za medijaciju.
- Omogućiti ključnom sudskom osoblju sticanje osnovnih znanja o medijaciji i obučiti ih da upravljaju predmetima za medijaciju u sudovima.
- Opređeljivanje takse za medijaciju kako bi što više stranaka koristilo usluge medijacije.

Istraživanje koje su tokom 2009²¹. godine sprovedli Partneri Srbija u Okružnom sudu u Kraljevu, potvrđuje da veliki broj potencijalnih korisnika medijacije smatra da bi njihova odluka da razmotre korišćenje usluga medijacije zavisila od finansijskih faktora. Jedan od ispitanika iz Suda je objasnio:

„Kada ne bismo naplaćivali usluge medijacije, potencijalni korisnici bi nam više verovali kada im kažemo da se isplati prvo pokušati sa alternativnim načinom rešenja spora.“

Pojedini sudski službenici smatraju da stranke koje su već platile sudsku taksu, advokata ili veštaka, ne bi pristale da pokušaju sa medijacijom ukoliko bi to predstavljalo dodatni trošak.

---

21 http://www.partners-serbia.org/images/stories/pdf_ov/kraljevo_mc_assessment_report-srpski.pdf

Postoji više načina da se ovaj problem prevaziđe:

- Smanjenje ili oslobođenje od takse za medijaciju za sporove male vrednosti.
U slučaju sporova male vrednosti ili bez određenja vrednosti, treba primeniti tarifu koja odgovara sudskoj taksenoj tarifi.
- Oslobođenje od takse za medijaciju za one korisnike koji su već platili sudsku taksu („medijacija kao servis koji sud pruža korisnicima“).
Ukoliko stranke u postupku pred sudom pristanu da pokušaju rešenje spora putem medijacije, taksa za medijaciju treba da bude umanjena ili čak izuzeta ukoliko je već plaćena sudska taksa. Svakako, ovo treba primenjivati u zavisnosti od svakog pojedinačnog slučaja, tako da u sporovima velike vrednosti oslobođenje od takse za medijaciju ne bi trebalo primenjivati.
- Uvođenje „kombinovanog“ sistema određivanja tarife – na osnovu vrednosti spora i iskustva medijatora.
Uvođenje ovog modela predstavlja kombinaciju dva faktora i ima dvostruku ulogu: stranama u sporu omogućava da izaberu jeftinije usluge medijacije u sporovima male vrednosti, dok u isto vreme daje priliku manje iskusnim medijatorima da steknu praktično iskustvo.
- Organizovanje promotivnih perioda („mesec besplatne medijacije“) za određene kategorije korisnika.
- Medijatori koji dobiju besplatnu obuku obaviće određeni broj besplatnih medijacija.

U svakom slučaju, treba omogućiti pružanje usluga medijacije *pro bono* u određenim vrstama sporova i za određene kategorije korisnika, ili uz simbolične takse i naknade.

Medijacija i advokatura

U mnogim zemaljama razvoj medijacije prati određen otpor od strane advokatske profesije koji se objašnjava pretpostavkom da bi takav „alternativni“ način rešavanja sporova mogao negativno da utiče na prihode advokata. Da je otpor uvođenju medijacije neosnovan i da predstavlja rezultat predrasuda, te da je medijacija suštinski upravo u interesu kako strana u sporu, tako i advokata kao njihovih pravnih zastupnika, pokazuje međunarodna praksa za koju se vezuje sve veći broj advokata koji se i sami obučavaju na polju medijacije kako bi bili u mogućnosti da svojim klijentima pruže bolju zaštitu u sporu i, eventualno, dodatnu vrstu usluge. Podrškom za učešće u postupku medijacije, advokat može očekivati kako veće zadovoljstvo svog klijenta, tako i izgradnju sopstvene profesionalne reputacije i ugleda. Advokati koji prihvate i poznaju postupak medijacije, svesni su prednosti koja im ona pruža u odnosu na sudski postupak i uspešnije će štiti interese svojih klijenata. Takođe, medijacija otvara velike mogućnosti dodatnog angažmana advokata jer, oni mogu zastupati klijente radi rešavanja sporova putem medijacije i pre pokretanja sudskog ili drugog formalnog postupka.

U cilju unapređenja kapaciteta advokature za korišćenje medijacije, treba razmotriti sledeće:

- Obuka advokata za primenu medijacije (u skladu sa niže predloženim sistemom obuka za medijaciju):
  - osnovni seminari kojim bi se advokati upoznali sa institutom medijacije i svojom ulogom u procesu medijacije;
  - dvodnevni seminari za sticanje veština za kvalitetno i efikasno zastupanje klijenata u medijaciji;
  - osnovna obuka za medijatore, kako bi pri svakoj advokatskoj komori postojao optimalan broj dostupnih advokata-medijatora koji bi pružali usluge medijacije.
- Izbor i obuka referenata za medijaciju pri advokatskim komorama i podizanje kapaciteta advokatskih komora za pružanje usluga medijacije.
- Formiranje liste medijatora pri advokatskim komorama.

Advokatske komore su idealne institucije za formiranje sopstvene liste medijatora i pružanje usluga medijacije. Svaka advokatska komora može, prema svojim potrebama, formirati listu medijatora, i obrazovati službu za medijaciju, odnosno imenovati referenta za medijaciju. Nakon razmatranja predmeta, advokati bi (nakon što su prošli osnovne informativne seminare kao i obuku za zastupanje klijenata u medijaciji) procenjivali pogodnost predmeta za rešavanje u postupku medijacije, te dobijali saglasnost svojih klijenata u tom smislu. Nakon toga bi se obraćali referentu za medijaciju pri Advokatskoj komori, koji bi kontaktirao suprotstavljenu stranu, i preuzimao sve druge poslove radi organizovanja medijacije. Na ovaj način, advokati bi svojim klijentima pre pokretanja sudskog postupka pružali dodatnu uslugu u okviru Advokatske komore, a ukoliko medijacija ne bi bila uspešna, u svakom slučaju mogli bi da nastave postupak pred sudom.

Organizovanje usluga medijacije na ovaj način doprinelo bi povećanju ugleda advokature, unapređenju advokatske prakse, dodatnom prihodu advokata, većem zadovoljstvu klijenata, a svakako i rasterećenju sudova, jer bi značajan broj sporova bio rešen pre pokretanja sudskog postupka. Upravo iz tih razloga iznenađuje da advokatske komore još uvek nisu prepoznale i razvile ovu vrstu usluga, posebno imajući u vidu da je određeni broj advokata već prošao obuku za medijatore, te da pozitivni propisi ne sprečavaju ovakav vid pružanja usluga medijacije.

Aktivnosti Partnera za demokratske promene Srbija u oblasti medijacije

Partneri za demokratske promene Srbija (Partneri Srbija), od svog osnivanja 2008. godine razvijaju programe promocije, obuke i izgradnje sistema za alternativno rešavanje sukoba (ADR), pre svega medijacije, u različitim društvenim oblastima. Kao deo međunarodne mreže organizacija u 20 zemalja sveta²², specijalizovanih u oblasti prevencije i mirnog rešavanja konflikata, Partneri Srbija nastoje da dobra iskustva u primeni ADR-a prenesu u Srbiju, uz prilagođavanje domaćim, prilikama, potrebama i tradiciji.

S obzirom da se medijacije kao metod rešavanja sukoba u Srbiji još uvek nedovoljno primenjuje, pored sprovedena **osnovnih i specijalizovanih treninga za medijatore**, Partneri Srbija organizovali su i brojne **promotivne prezentacije** na temu medijacije, **radionice** za potencijalne učesnike postupka medijacije, **specijalizovane treninge** za pravne zastupnike, a saradivali su i sa različitim institucijama, državnim organima i privrednim subjektima na razvoju sistema za pružanje usluga medijacije njihovim zaposlenima i klijentima.

Tokom 2009. godine, Partneri Srbija sproveli su projekat u okviru Kanadskog projekta reforme pravosuđa u Srbiji (CS-JRP) radi podrške **pilot-programu medijacije pri Okružnom sudu u Kraljevu**, sa ciljem postizanja konkretnih i merljivih rezultata koji mogu da služe kao model za buduće programe medijacije pri sudovima širom Srbije. U okviru Projekta, organizovan je niz promotivnih događaja namenjenih lokalnoj zajednici, kao i obuka za sudije i advokate, a izrađena je i Analiza programa medijacije u Kraljevu sa preporukama za unapređenje sistema medijacije²³.

U 2011. godini, uz podršku Ministarstva inostranih poslova Švajcarske, i u saradnji sa Svetskom bankom IFC, Partneri Srbija sproveli su projekat **Izgradnje kapaciteta za primenu medijacije u privredi**, sa ciljem unapređenja upotrebe medijacije od strane privrednih subjekata u Srbiji²⁴. Dugoročno, promovišući medijaciju kao brz i ekonomičan metod rešavanja privrednih sporova, Projekat je doprineo unapređenju poslovne

---

22 <http://www.partnersglobal.org/>

23 http://www.partners-serbia.org/images/stories/pdf_ovi/kraljevo_mc_assessment_report-srpski.pdf

24 <http://www.partners-serbia.org/sr/projekti/aktuelni/cmcb.html>

i investicione klime, kao i efikasnosti pravosudnog sistema u Srbiji. Na osnovu programa obuke za medijaciju Partnera Srbija, koji podrazumeva tri nivoa treninga, organizovan je niz promotivnih prezentacija, seminara i treninga, sa ciljem stvaranja nove mreže stručnjaka koji razumeju i koriste prednosti medijacije. Ove aktivnosti uspostavile su osnov za formiranje prvih „internih“ sistema medijacije u okviru pojedinih zainteresovanih privrednih subjekata, a jedan od rezultata projekta je i činjenica da su neke od vodećih kompanija i poslovnih asocijacija u Srbiji izrazile zainteresovanost za rešavanje svojih sporova putem medijacije. Trenutno, Partneri Srbija saraduju i sa **Privrednom komorom Srbije**, na promociji i razvoju primene usluga posredovanja u procesima sporazumnog finansijskog restrukturiranja privrednih društava, kao i na primeni usluga medijacije uopšte, sa konačnim ciljem unapređenja poslovanja i investicionog ambijenta u Srbiji.

Tokom svog rada, Partneri Srbija razvili su saradnju i sa brojnim **organizacijama civilnog društva**, poput Centra za alternativno rešavanje sukoba (CARS), Odbora za ljudska prava Niš i Mreže odbora za ljudska prava, Pravnog skenera, itd, sa ciljem promocije medijacije kao načina rešavanja sukoba u oblasti zaštite ljudskih prava i sprečavanja diskriminacije, kao i širenja kulture uzajamnog uvažavanja kroz ponovno uspostavljanje dijaloga između strana u sukobu. U toj oblasti, Partneri Srbija uspostavili su saradnju i sa nezavisnim institucijama nadležnim za zaštitu prava građana, pre svega **lokalnim zaštitnicima građana (ombudsmanima)** i **Poverenikom za zaštitu ravnopravnosti**. Tokom 2011-2012. godine, Partneri Srbija i CARS sproveli su projekat „**Partnerstvo za toleranciju i zaštitu od diskriminacije u Srbiji**“ (PTAPS), u saradnji sa institucijom Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, sa ciljem unapređenja sistema zaštite od diskriminacije u Srbiji i doprinosa izgradnji društvene kohezije. Projekat, koji su podržali Delegacija Evropske unije u Republici Srbiji i Sigrid Rausing Trust, promovisao je i podržao primenu medijacije u slučajevima diskriminacije. Jedan od aspekata PTAPS projekta obuhvatio je i izgradnju sistema za upravljanje predmetima medijacije u okviru Službe Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, a u okviru ovog Projekta obučena je i prva grupa medijatora specijalizovanih za postupanje u slučajevima diskriminacije.

Blažo Nedić, predsednik Partnera Srbija, imenovan je i za regionalnog medijatora Svetske banke za Srbiju, Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu, Makedoniju, Crnu Goru, Albaniju i Bugarsku, a tokom septembra 2012. godine boravio je kao stipendista JAMS Fondacije u San Francisku, na praksi za primenu medijacije u imovinskim sporovima u SAD, gde je radio zajedno sa medijatorima JAMS-a²⁵, najvećeg pružaoca ADR usluga na svetu, sa preko 10.000 predmeta godišnje. Saradnja Partnera Srbija i JAMS Fondacije

DOSTIGNUĆA I IZAZOVI

nastaviće se i u budućnosti sa ciljem dalje promocije ADR-a, razvojem naprednih programa obuke za pružaoce usluga medijacije, kao i pružanjem usluga medijacije zainteresovanim subjektima i licima.

Tokom 2010. i 2011. godine, predstavnici Partnera Srbija učestvovali su u radu Radne grupe Ministarstva pravde na izradi novog Zakona o medijaciji.

PRIMERI DOBRE PRAKSE – Obuka za primenu medijacije u Srbiji i uspostavljeni ADR sistemi

---

Prof. dr Nevena Petrušić
Poverenica za zaštitu ravnopravnosti

Uspostavljanje sistema usluga medijacije u okviru službe Poverenika za zaštitu ravnopravnosti

1. Medijacija kao alternativni metod za mirno razrešavanje situacija diskriminacije

Medijacija je jedan od alternativnih metoda za mirno rešavanje sukoba. Postupak medijacije je strukturiran, poverljiv i fleksibilni proces u kojem strane u sukobu pregovaraju uz asistenciju neutralne treće strane kako bi pronašle konstruktivno i obostrano prihvatljivo rešenje. U svetu već nekoliko decenija medijacija i drugi alternativni metodi rešavanja sukoba doživljavaju pravu ekspanziju i postaju svojevrsna alternativa sudskim i drugim formalnim postupcima. Poslednjih desetak godina medijacija se intenzivno razvija i u Srbiji i postepeno ulazi u praksu škola, centara za socijalni rad, sudova i drugih institucija i organizacija.

Zbog prednosti koje ima u odnosu na formalne postupke koji se vode u slučajevima diskriminacije, medijacija je dugi niz godina široko primenjena i u radu nezavisnih tela specijalizovanih za zaštitu ravnopravnosti (tzv. *equality bodies*). Uprkos izvesnoj skepsi u pogledu mogućnosti posredovanja između strane koja se oseća diskriminisano i one koja se diskriminatorno ponašala, u mnogim državama, poput Velike Britanije, Francuske, Danske, Austrije, SAD, Kanade, Australije, razvijeni su modeli medijacije koje se uspešno primenjuju u radu nezavisnih tela za zaštitu

ravnopravnosti.²⁶ Praksa ovih tela pokazuje da je medijacija delotvorni metod za razrešenje situacija diskriminacije, da dovodi do zaustavljanja povređujućeg ponašanja i sprečava njegovo ponavljanje. Medijacija omogućava susret i razgovor koji je od koristi za obe strane. Osobi izloženoj povređujućem ponašanju pruža priliku da drugoj osobi kaže kako se osećala, da dobije razumevanje, prihvatanje, da ojača samopouzdanje, da od druge strane čuje razloge zbog kojih se na određeni način ponašala, što je u većini slučajeva od ključnog značaja za emotivni oporavak osobe izložene povređujućem ponašanju. S druge strane, medijacija pruža priliku osobi koja je izvršila povredu da svoja loša osećanja u vezi s tim podeli sa osobom koja je povreda bila izložena, što je za izvršioca važno kako bi mogao da prevaziđe loša osećanja. Učestvujući u procesu medijacije, osobe su u mogućnosti da obnove ili uspostave odnos, što je posebno važno za one strane koje su, zbog prirode odnosa u kojem se nalaze, svakodnevno usmerene jedna na drugu.

Uprkos svim ovim pozitivnim efektima i prednostima, medijacija u slučajevima diskriminacije trpi i određene kritike, prevashodno zbog toga što, zbog svoje poverljivosti, otežava da diskriminatori budu izloženi osudi javnosti, čime se umanjuje reformatorski potencijal antidiskriminacionih propisa i njihov uticaj na razvijanje društvene svesti o diskriminaciji. Osim toga, ukazuje se da medijacija pruža žrtvama diskriminacije „drugorazrednu pravdu“, a sam proces medijacije može potvrditi neravnotežu moći između diskriminatora i diskriminisanog, naročito kada je diskriminirana osoba pripadnik/ca marginalizovane društvene grupe.

Sagledavajući modele medijacije i iskustava nezavisnih tela za zaštitu ravnopravnosti, koja dugi niz godina u svom radu uspešno primenjuju medijaciju, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti je u proteklom periodu preduzeo niz aktivnosti kako bi uspostavio sistem pružanja usluga medijacije i obezbedio uslove za širu primenu medijacije kao alternativnog metoda za mirno razrešenje situacija diskriminacije. Primena medijacije u okviru službe Poverenika još uvek je u početnom statijumu, a prva iskustva omogućavaju da se testiraju i unaprede svi elementi sistema medijacije. U daljem tekstu izložen je pravni kontekst delovanja Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, kao i pregled aktivnosti koje je ovaj državni organ preduzeo u cilju uspostavljanja sistema medijacije u okviru službe Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, uz ukazivanje na prva iskustva i ključne izazove u primeni medijacije.

---

26 Videti: Salinger: Mediation as Tool for Specialized Equality Bodies, http://www.equineteurope.org/IMG/pdf/Mediation_Salinger1.pdf (pristup 18.12.2012); Raymond, T., Ball, J., *Alternative Dispute Resolution in the context of Anti-Discrimination and Human Rights Law: some comparisons and considerations*; Human Rights & Equal Opportunity Commission, Australia, 2000; Ammer, M., Crowley, N., Liegl, B., Holzleithner, E., Wladasch, K., Yesilkagit, K., Study on Equality Bodies set up under Directives 2000/43/EC, 2004/113/EC and 2006/54/EC, Synthesis report, ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6454&langId=en. (pristup 8. 12. 2012).

2. Zakonski okvir primene medijacije u radu Poverenika za zaštitu ravnopravnosti

Srbija je 2009. godine usvojila Zakon o zabrani diskriminacije,²⁷ kojim je zaokružila nacionalno antidiskriminaciono zakonodavstvo i uspostavila sistem zaštite od diskriminacije. U nacionalnom sistemu pravne zaštite od diskriminacije značajno mesto pripada Povereniku za zaštitu ravnopravnosti,²⁸ samostalnom i nezavisnom inokosnom državnom organu, ustanovljenom ZZD, sa širokim krugom zakonskih ovlašćenja koja ga čine centralnom nacionalnom institucijom za suzbijanje svih oblika i vidova diskriminacije.

Pored zadataka koje ima na planu promocije ravnopravnosti i jednakih mogućnosti, Poverenik ima i čitav niz ovlašćenja koje omogućavaju da deluje nakon izvršene diskriminacije, u cilju sprečavanja njenog daljeg ispoljavanja i uklanjanja štetnih posledica koje je izazvala. Prema čl. 33. ZZD, Poverenik je ovlašćen da sprovodi postupak po pritužbama zbog diskriminacije,²⁹ u okviru kojeg daje mišljenje i preporuke o načinu otklanjanja povrede prava i izriče zakonom utvrđene mere za slučaj da diskriminator u roku od 30 dana ne postupi po njegovoj preporuci.³⁰ Zakonom nije propisana mogućnost da Poverenik po službenoj dužnosti sprovodi postupak u slučajevima diskriminacije, već to može činiti samo ako je pritužbu podnelo ovlašćeno lice.³¹ Poverenik je ovlašćen da stranama preporučuje mirenje kao metod za razrešenje nastale situacije, može pokretati tzv. strateške parnice za zaštitu od

---

27 Zakon o zabrani diskriminacije (u daljem tekstu ZZD), Službeni glasnik RS, br. 22/2009.

28 U daljem tekstu: Poverenik.

29 Postupak pred Poverenikom okvirno je regulisan odredbama čl. 35-40. ZZD, s tim što je način postupanja detaljnije uređen Poslovníkom o radu (Službeni glasnik RS, br. 34/2011). O toku i sadržini postupka, detaljno: Petrušić, N., Beker, K., *Praktikum za zaštitu od diskriminacije*, Partneri za demokratske promene, Beograd, 2012, str. 59-75. Izveštaj Poverenika za zaštitu ravnopravnosti za 2010. godinu, str. 8. i dalje. <http://www.ravnopravnost.gov.rs/files/Redovan%20godisnji%20izvestaj%202010.pdf> (pristupljeno 2. 06. 2012).

30 Saglasno čl. 40. ZZD, ako diskriminator ne postupi po preporuci, Poverenik izdaje opomenu i ostavlja mu novi rok od 30 nakon čijeg bezuspešnog proteka obaveštava javnost.

31 Pritužbu može da podnese lice koje smatra da je pretrpelo diskriminaciju, a u njegovu ime i uz njegovu saglasnost to mogu da učine organizacija koja se bavi zaštitom ljudskih prava i drugo lice (čl. 35. ZZD).

diskriminacije,³² a ovlašćen je i na podnošenje prekršajnih prijava zbog prekršaja utvrđenih antidiskriminacionim propisima.

U ZZD sadržana su samo tri posebna pravila o primeni medijacije u slučajevima diskriminacije. U čl. 33. propisano je ovlašćenje Poverenika da stranama preporučuje mirenje (čl. 33. tač. 3), kao i pravilo da postupak mirenja može predložiti pre preduzimanja drugih radnji u postupku, dok je u čl. 38. propisano da se postupak mirenja sprovodi u skladu sa zakonom kojim se uređuje postupak medijacije.³³

Saglasno navedenim pravilima, u postupku po pritužbama zbog diskriminacije Poverenik je ovlašćen da sam ocenjuje da li je slučaj podoban za medijaciju, pri čemu stranama može predložiti medijaciju pre nego što pritužbu dostavi licu za koje se u pritužbi tvrdi da je izvršilo diskriminaciju, ali ne i u kasnijim fazama postupka. U pogledu samog postupka medijacije u slučajevima diskriminacije, ZZD ne sadrži posebna pravila, već upućuje na pravila Zakona o posredovanju (medijaciji),³⁴ kojim su utvrđena osnovna načela medijacije, način pokretanja i sprovođenja medijacije, ovlašćenja strana, zadaci, dužnosti, ovlašćenja i odgovornost medijatora, kao u uslovi koje medijatori moraju da ispune da bi mogli da sprovedu medijaciju.

3. Aktivnosti Poverenika u uspostavljanju sistema usluga medijacije

U dosadašnjem periodu aktivnosti Poverenika za zaštitu ravnopravnosti u uspostavljanju sistema usluga medijacije u slučajevima diskriminacije odvijale su se u četiri paralelna koloseka: kreiranje posebnog modela

32 Radi se o tzv. strateškim parnicama, koje Poverenik pokreće i vodi u opštem (javnom) interesu, sa ciljem da, kao tužilac u parnici, doprinese doslednoj primeni propisa i unapređenju pravne prakse, da dodatno ohrabri i podstakne žrtve diskriminacije na pokretanje antidiskriminacionih parnica, podrži vladavinu prava i doprinese unapređenju pristupa pravdi, da pravno edukuje i senzibilize javnost za problem diskriminacije, i sl. Za vođenje tzv. strateških parnica Poverenik bira slučajeve učestale i široko rasprostranjene diskriminacije, posebno one koji izazivaju naročito teške posledice u odnosu na pripadnike osetljivih, ugroženih i marginalizovanih društvenih grupa, koji su u pravnoj praksi retko dobijali sudski epolog, a u pogledu kojih postoje dobri izgledi za uspeh u parnici. Videti: Strategic litigation of race discrimination in Europe: from principles to practice, ERRC, INTERIGHTS, London, <http://www.migpolgroup.com/public/docs/57.StrategicLitigationofRaceDiscriminationinEurope-fromPrinciplestoPractice2004.pdf> (pristupljeno 1. 09. 2012); Vehabović, F., Izmirlija, M., Kadribašić, A., Komentar zakona o zabrani diskriminacije sa objašnjenjima i pregledom prakse u uporednom pravu, Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2010, str. 115-119; Petrušić, N., Proceseni položaj Poverenika za zaštitu ravnopravnosti u antidiskriminacionim parnicama, Pravni život, tematski broj „Pravo i moral“, 12/2012, knj. III, str. 293.

33 Zakon o posredovanju (medijaciji), Službeni glasnik RS, 18/2005, stupio na snagu 4. marta 2005. godine, (u daljem tekstu: ZOM).

34 Zakon o posredovanju (medijaciji), Službeni glasnik RS, 18/2005, stupio na snagu 4. marta 2005. godine, (u daljem tekstu: ZOM).

medijacije u slučajevima diskriminacije, kreiranje i realizacija programa obuke specijalizovanih medijatora, obuka zaposlenih u službi Poverenika i promocija medijacije.

3.1. Kreiranje posebnog modela medijacije u slučajevima diskriminacije

Da bi medijacija bila delotvoran i efikasan metod u radu Poverenika po pritužbama zbog diskriminacije, bilo je potrebno kreirati poseban model medijacije. Zbog toga je Poverenik za zaštitu ravnopravnosti formirao Radnu grupu³⁵ koja je izradila model medijacije prilagođen obeležjima situacije koja nastaje usled postupanja za koje podnosilac pritužbe tvrdi da predstavlja diskriminaciju.

Poseban model medijacije koji se sprovodi u okviru službe Poverenika zasnovan je na standardnim principima medijacije: na dobrovoljnosti, poverljivosti, nepristrasnosti i neutralnosti. Iako se oslanja na postojeći normativni okvir medijacije u Srbiji, on je ipak specifičan u odnosu na standardnu medijaciju jer je kreiran određeni broj posebnih pravila kako bi se postupak medijacije prilagodio obeležjima same situacije diskriminacije i predupredili negativni efekti koja sprovođenje medijacije može da izazove kako u odnosu na žrtvu diskriminacije, tako i u odnosu na ostvarivanje društvene misije Poverenika na planu podizanja svesti javnosti i suzbijanja diskriminacije. Saglasno tome, u poseban model medijacije ugrađeni su elementi medijacije između žrtve i počinitelja (*victim-offender mediation*), koja je zasnovana na konceptu restorativne pravde,³⁶ budući da standardna medijacija nije prilagođena situacijama diskriminacije jer je namenjena rešavanju sukoba, a kod diskriminacije u većini slučajeva među stranama ne postoji sukob, već se radi o emotivnoj ili drugoj povredi koju je jedna strana nanela drugoj.

Poseban model medijacije uobličen je tako da omogući razrešenje spornog događaja odnosno konflikta, ukoliko postoji među stranama, da obezbedi emotivnu dobrobit, prevashodno za osobu koja je doživela povredu, kao i da doprinese očuvanju i unapređenju odnosa među stranama i predupredi dalje povrede, odnosno, nove sukobe i viktimizaciju.

Pored toga, poseban model medijacije u okviru službe Poverenika sadrži specifična pravila o kriterijumima i načinu izbora predmeta pogodnih za medijaciju.

---

35 Poseban model medijacije izradila je Radna grupa koju su činili Dragana Ćuk Milan-
kov, predsednica Radne grupe, prof. dr Tamara Džamonja Ignjatović, Vera Despotović i
Vladan Jovanović. U radu Radne grupe učestvovala je i prof. dr Nevena Petrušić, Povereni-
ca za zaštitu ravnopravnosti.

36 *O filozofiji i praksi restorativne pravde*, detaljno videti: Džamonja Ignjatović, T., Žegarac,
N., *Restorativna pravda između filozofije i empirije*, Godišnjak Fakulteta političkih nauka,
2008, str. 463-475.

Pre svega, ustanovljena su posebna pravila koja isključuju primenu medijacije u slučajevima u kojima je povod za podnošenje pritužbe zbog diskriminacije ponašanje koje je zasnovano na nekom opštem aktu organa javne vlasti ili pravnog lica. S druge strane, postoje i posebni kriterijumi za procenu primenljivosti medijacije koji se tiču samih strana u postupku. Naime, medijacija se može primeniti samo ako je lice protiv koga je pritužba podneta saglasno da se događaj odigrao onako kako je u pritužbi navedeno i prepoznaje da je njegovo postupanje povredilo drugu stranu, prihvatajući sopstvenu odgovornost. Takođe, potrebno je i da ciljevi obeju strana budu u skladu sa mogućnostima medijacije, kao i da osoba koja je podnela pritužbu nije traumatizirana u meri koja je onemogućava da ravnopravno učestvuje u procesu.

Uvedeno je i posebno pravilo da se pri prvoj proceni predmeta povodom kojeg je podneta pritužba zbog diskriminacije razmatra da li je slučaj pogodan za vođenje strateške parnice. Ukoliko se proceni da je slučaj pogodan za stratešku parnicu, ne razmatra se mogućnost upućivanja strana na medijaciju, čime se obezbeđuje da strateški važni slučajevi diskriminacije dobiju sudski epilog, tj. da sudske odluke donete povodom takvih slučajeva ostvare željeni reformatorski cilj – usmere sudsku praksu i podignu svest javnosti.

Jedna od karakteristika medijacije koja se sprovodi u okviru službe Poverenika ogleda se u tome što je redefinisani princip neutralnosti medijatora. Naime, iako profesionalna uloga medijatora podrazumeva neutralnost prema osobama, medijator ne sme biti moralno neutralan prema samoj povredi, već, naprotiv, mora sasvim jasno demonstrirati da diskriminaciju smatra moralno neprihvatljivom. S druge strane, zadatak medijatora je da adekvatno reaguje na svaki vid socijalnog isključivanja koji se može javiti tokom dijaloga, kako bi on bio dekonstruisan i obnovljen balans moći strana.³⁷ Osim toga, medijator ima zadatak da se stara o uspostavljanju balansa moći, kada je on iz bilo kojeg razloga narušen, što se, na primer, može dogoditi ako u postupku učestvuju pripadnici/ce neke marginalizovane grupe koji su u odnosu na pripadnike/ce većinske (dominantne) grupe manje asertivni.

Da bi postupak medijacije bio usklađen sa pravilima o postupanju Poverenika po pritužbama, utvrđena su posebna pravila o radnjama koje preduzimaju lica zaposlena u službi Poverenika, nakon prijema pritužbe zbog diskriminacije. U prvoj fazi ispituje se da li su ispunjeni zakonski uslovi za sprovođenje postupka povodom konkretne pritužbe, u smislu urednosti pritužbe i ispunjenosti uslova za postupanje, imajući u vidu da se, prema čl.

---

37 Više o mehanizmima socijalnog isključivanja i njihovoj dekonstrukciji u procesu medijacije: Čuk Milankov, D., *Medijacija i mehanizmi društvenog isključivanja*, u: Džamonja T., Žegarac, N., *Teorijske osnove medijacije, perspektive i doprinosi*, Centar za primenjenu psihologiju, Beograd, 2009. str. 83-93.

36. ZZD, postupak po pritužbi ne može sprovesti ako je povodom slučaja diskriminacije već sproveden sudski postupak, ako je očigledno da nema povrede prava, ako je u tom slučaju već postupao, a nema novih dokaza, kao i onda kada zbog protoka vremena od učinjene povrede nije moguće postići svrhu postupanja. Ukoliko službeno lice utvrdi da su ispunjeni uslovi za sprovedjenje postupka po pritužbi, u sledećem koraku ispituje da li je slučaj opisan u pritužbi pogodan za medijaciju (tzv. medijabilnost slučaja). To podrazumeva da se slučaj ispituje s aspekta njegovih potencijala za vođenje strateške parnice. Ako se proceni da je slučaj nema potencijale za stratešku parnicu, u sledećem koraku ispituju se s aspekta indikacija i kontraindikacija za medijaciju. Ako ispitivanje pokaže da je slučaj pogodan za medijaciju, služba Poverenika telefonom stupa u kontakt sa licem protiv koga je podneta pritužba, a zatim upućuje dopis licu protiv koga je pritužba podneta, u kojem, između ostalog, preporučuje sprovođenje medijacije. Tek ako ovo lice prihvati medijaciju, ona se nudi podnosiocu pritužbe, čime se izbegava mogućnost sekundarne viktimizacije žrtve diskriminacije, odnosno, mogućnost da podnosilac pritužbe prvi prihvati medijaciju, a potom doživi odbijanje.

Da bi se obezbedili uslovi da medijacija bude delotvorna i zadovolji potrebe strana, služba Poverenika pruža stranama sve relevantne informacije o postupku medijacije, njegovom cilju, sadržini i mogućim ishodima, kao i informacije o standardnom postupku koji Poverenik sprovodi po pritužbama zbog diskriminacije. Na taj način strane su u mogućnosti da sagledaju prednosti svakog od postupaka i izaberu onaj koji može zadovoljiti njihove interese. To je posebno važno za onu stranu koja je podnela pritužbu jer je dobra informisanost od primarne važnosti da autonomno donosi odluke u pogledu načina na koji će zaštititi sebe od diskriminacije.

U prvoj fazi postupak medijacije u okviru službe Poverenika vodi medijator koga određuje službeno lice Poverenika sa Liste ovlašćenih medijatora. Službeno lice zakazuje prvi odvojeni sastanak medijatora sa stranama, i to najpre sa licem protiv koga je podneta pritužba, a zatim i licem koje je podnelo pritužbu. Prvi sastanci su informaciono-motivacionog karaktera i omogućavaju da strane dobiju detaljne informacije o samom postupku medijacije, kao i da medijator proceni da li je slučaj pogodan za medijaciju, imajući u vidu motivaciju strana, njihov odnos prema događaju, kao i druge okolnosti i kriterijume koji su definisani u samom modelu medijacije. Ukoliko su strane saglasne da pristupe medijaciji, mogu se saglasno opredeliti da medijaciju vodi medijator koji je vidio pripreme sastanke, a ako se ne saglase, medijatora bira ovlašćeno lice u službi Poverenika i ovaj medijator nadalje vodi postupak medijacije. U daljem toku postupka medijator zakazuje drugi odvojeni sastanak sa stranama, i to najpre sa licem protiv koga je podneta pritužba, a zatim i licem koje je podnelo pritužbu, a zatim sledi zajednički sastanak, na kojem, pored ostalog strane sklapaju sporazum o pristupanju medijaciji i prihvatanju medijatora. U okviru jednog ili više zajedničkih sastanaka proces medijacije prolazi kroz standardne faze, od uvodne reči do pravljenja sporazuma.

3.2. Kreiranje i realizacija programa obuke za specijalizovane medijatore

Prema čl. 18. ZOM, medijacijom se u Srbiji mogu baviti sudije, advokati i drugi istaknuti stručnjaci iz različitih oblasti, u zavisnosti od vrste spornog odnosa u kome posreduju, pri čemu svaki medijator mora da ispunjava uslove utvrđene u čl. 20. ZOM.³⁸ Jedan od uslova za bavljenje medijacijom jeste i da je medijator završio obuku čiji je program propisao ministar nadležan za poslove pravosuđa (čl. 20. st. 1. tač. 3. i st. 3. ZOM).³⁹ Saglasno čl. 19. ZOM, medijatore imenuje i upisuje ih u poseban spisak predsednik suda odnosno starešina drugog organa.⁴⁰

Imajući u vidu navedena pravila, prilikom izgradnje sistema usluga medijacije u okviru službe Poverenika za zaštitu ravnopravnosti postavila su se dva ključna pitanja u vezi sa tim ko može biti medijator u predmetima povodom kojih je podneta pritužba zbog diskriminacije.

Prvo pitanje odnosilo se na to da li medijaciju treba da sprovedu osobe zaposlene u službi Poverenika ili to treba da budu nezavisne osobe. Važeći ZOM ne isključuje mogućnost da medijaciju sprovedu sudije, arbitri ili druga lica zaposlena u državnom organu i ova lica mogu biti upisana u spisak medijatora. Takav medijator se, međutim, mora isključiti iz postupka medijacije ukoliko je u konkretnom predmetu sudija, arbitar ili sudi istim stranama u drugom sporu ili je lice koje postupa ili je postupalo u nekom drugom postupku (čl. 22. ZOM).

Imajući u vidu organizaciju rada službe Poverenika i način rada po pritužbama, kao i potrebu da se otkloni svaka sumnja u neutralnost i nepristrasnost medijatora i time maksimalno zaštititi integritet same medijacije, Poverenik je isključio mogućnost da medijaciju sprovedu lica koja postupaju po pritužbama zbog diskriminacije, kao i bilo koja druga lica zaposlena u službi Poverenika. Zbog toga u Listu ovlašćenih medijatora koju vodi Poverenik mogu biti upisana samo lica koja nisu zaposlena u službi Poverenika, saglasno kriterijumima i bližim uslovima koje je utvrdio sam Poverenik (čl. 28. Poslovnika o radu).

---

38 Prema čl. 20. ZOM, medijator mora da ispunjava sledeće uslove: da ima visoku stručnu spremu, najmanje pet godina radnog iskustva u postupcima rešavanja sporova i konflikata, da je prošao program obuke za posrednika, da je upisan u Spisak, da nije pod istragom i da nije osuđivan za namerno počinjeno krivično delo, da je dostojan za obavljanje posredovanja. Samo izuzetno, medijator može biti i osoba koja ne ispunjava ove uslove, izuzev uslova koji se tiče dostojnosti, koji mora da ispunjava svaki medijator.

39 Ministar pravde doneo je Pravilnik o programu obuke za posrednika, koji je objavljen u Službenom glasniku RS, br. 44/2005.

40 O uslovima za obavljanje delatnosti medijacije, šire videti: Petrušić, N., Alternativni metodi rešavanja pravnih sporova u pravu Republike Srbije, Zbornik radova *Funkcionisanje pravnog sistema RS*, Centar za publikacije Pravnog fakulteta u Nišu, Niš, 2006, str. 597.

Drugo pitanje koje se postavilo prilikom uspostavljanja sistema medijacije u okviru službe Poverenika tiče se kompetencija samih medijatora. Naime, saglasno važećim propisima, medijator može bio upisan u Listu ovlašćenih medijatora Poverenika pod uslovom da je završio obuku u skladu sa standardnim programom obuke, koji važi za sve medijatore u Srbiji. Postavilo se, međutim, pitanje da li je ova obuka dovoljna ili je, s obzirom na to da situaciju diskriminacije karakteriše niz specifičnih obeležja, korisno i potrebno da medijatori steknu specifična znanja koja se tiču fenomena ravnopravnosti i diskriminacije i razviju posebne veštine koje će im omogućiti da uspešno vode proces medijacije.

Uparedna iskustva pokazuju da su povodom ovog pitanja u praksi nezavisnih tela izražena dva oprečna mišljenja.

Prema jednom mišljenju, svaki medijator je u stanju da uspešno vodi bilo koji postupak medijacije, bez obzira na to kakva je priroda i predmet sukoba, odnosno povrede jer mu je za to dovoljno njegovo znanje o tehnici medijacije, kao i komunikacijske veštine. Saglasno tome, nije potrebno da medijator zna kakva je suština problema među stranama, a neznanje medijatora o pojavi diskriminaciji može, tvrdi se, biti i izvesna prednost jer će takav medijator postavljati više pitanja, pa će strane morati da slušaju odgovore, što može doprineti njihovom boljem razumevanju i povećati šanse da pronađu obostrano prihvatljivo rešenje.⁴¹

S druge strane, postoji shvatanje da bi medijator trebalo da ima ekspertizu u oblasti ravnopravnosti i antidiskriminacije jer mu to omogućava da adekvatno koristi medijatorske veštine. Pored ostalog, ova ekspertiza omogućava da se medijator od početka procesa fokusira na relevantne elemente. Njegova senzibilisanost za specifične probleme koji se pojavljuju u vezi sa diskriminacijom doprinosi da bolje razume zašto se osoba oseća diskriminisanom i da na odgovarajući način izrazi empatiju. Takođe, medijator je odgovoran za komunikaciju strana i zato je važno da koristi nediskriminatorni jezik, kako bi u očima obeju strana bio prihvaćen kao nepristrasan. Osim toga, važno je da medijator bude usredsređen na probleme koji se tiču uspostavljanja i održavanja ravnoteže moći strana, posebno u situacijama kada su u proces medijacije uključeni pojedinac i predstavnik institucije. Praksa pokazuje da je medijator koji ima medijatorska iskustva u slučajevima diskriminacije bolje upoznat sa preprekama i zato je veštiji u otklanjanju neravnoteže moći u odnosu na posrednika koji nema takva iskustva. Zbog svega toga, zaključuje se da medijator koji ima ekspertizu iz oblasti antidiskriminacije može voditi proces medijacije i pomoći stranama da dođu do obostrano prihvatljivog i zadovoljavajućeg rešenja.⁴²

---

41 Salinger, op. cit.

42 Salinger, ibid.

Polazeći od stava da je za uspešno sprovođenje postupka medijacije u slučajevima diskriminacije korisno da medijatori, pored standardnih znanja i veština, steknu i posebna znanja o pitanjima iz oblasti ravnopravnosti i antidiskriminacije, kao i da se upoznaju sa kontekstom medijacije u okviru službe Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, Poverenik je formirao Radnu grupu⁴³ koja je pripremila program obuke za medijatore namenjen osobama koje su zainteresovane da budu na Listi ovlašćenih medijatora Poverenika. Program obuke sastoji iz dva ciklusa. Prvi ciklus čini bazična obuka, koja traje pet dana i obuhvata sledeće teme: veštine komunikacije, razumevanje konflikta, tehnike alternativnog rešavanja sukoba i medijacija, pripreme za medijaciju i vođenje medijacije, i etička pitanja. Drugi ciklus čini specijalizovana obuka, u okviru koje se obrađuju sledeće teme: uloga i nadležnosti Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, predrasude i stereotipi, DIV model dekonstrukcije predrasuda, restorativna pravda i disbalans moći, faze i koraci u postupanju Poverenika, izbor i uloga medijatora, učesnici u medijaciji, indikacije i kontraindikacije za medijaciju, ciljevi medijacije i dobiti, priprema za medijaciju, priprema i vođenje prvog sastanka sa licem protiv koga je podneta pritužba, prvi sastanak sa licem koje je podnelo pritužbu, drugi odvojeni susreti, prvi zajednički sastanak/centralni deo procesa – otvaranje i pojašnjavanje problema iz različitih perspektiva, razrada problema, pregovaranje i građenje sporazuma/dolazak do restorativnog ishoda i formulisanje sporazuma.

U proteklom periodu okončan je prvi ciklus obuke za medijatore, koji su uspešno završile 22 osobe,⁴⁴ a sprecijalizovana obuka je u toku, po čijem će okončanju biti izvršen upis medijatora u Listu ovlašćenih medijatora Poverenika. Planirano je da početne medijacije medijatori vode uz supervizijsku podršku stručnjaka i iskusnih medijatora.

3.3. Obuka zaposlenih u službi Poverenika

Iako medijacija u slučajevima diskriminacije povodom kojih je Povereniku podneta pritužba nije sastavni deo postupka po pritužbi, institucija Poverenika ima značajnu ulogu u sprovođenju ove medijacije. Kao što je već rečeno, zaposleni u službi Poverenika vrše preliminarnu selekciju slučajeva pogodnih za medijaciju i preduzimaju odgovarajuće radnje kako bi uspostavili adekvatan kontakt sa stranama, pružili im sve neophodne informacije o medijaciji, njenim ciljevima, sadržini i mogućim ishodima i motivisali ih

---

43 Radnu grupu činile su osobe koje su kreirale i poseban model medijacije. Videti napomenu br. 10.

44 Saglasno uslovima iz javnog poziva koji je objavljen krajem oktobra 2012. godine, prilikom izbora kandidata/kandidatkinja vodilo se računa o ravnomernoj regionalnoj zastupljenosti, pri čemu je prednost data kandidatima i kandidatkinjama iz marginalizovanih društvenih grupa.

da se saglase o sprovođenju medijacije. S druge strane, služba Poverenika javlja se i kao svojevrsni servis i njena uloga se sastoji u tome da obezbedi organizacione i tehničke uslove za sprovođenje medijacije, kao i da prati i evaluira proces medijacije, tako da ima ulogu administratora koji pruža podršku sprovođenju postupka medijacije. Zbog toga je bilo potrebno obučiti zaposlene u službi Poverenika kako bi na najbolji način ispunili navedene dužnosti. Ova obuka je realizovana u dva navrata, putem predavanja i radionica, a pripremili su je i realizovali članovi Radne grupe koja je kreirala poseban model medijacije. Predstoji realizacija obuka naprednog nivoa.

3.4. Promocija medijacije

Da bi medijacija u slučajevima diskriminacije bila šire primenjena, neophodno je sprovesti promotivne kampanje kako bi se javnosti predočile prednosti i potencijali medijacije. Posebno je značajno putem medija i na drugi odgovarajući način informisati organizacije civilnog društva i širu javnost o mogućnostima medijacije, kako bi bili podstaknuti i motivisani da prihvate ovu vrstu konstruktivnog rešavanja problema. Takođe, potrebno je informisati advokate i druge pravne zastupnike o prirodi medijacije, o samom postupku medijacije u okviru Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, o mogućim prednostima medijacije za njihove klijente, kao i o njihovoj ulozi i načinu zastupanja klijenata u ovom procesu jer iskustvo pokazuje da nedovoljno informisani advokati pokazuju otpor prema medijaciji, strahujući da će ona umanjiti njihove prihode.⁴⁵

U dosadašnjem periodu ključne aktivnosti na promociji medijacije u slučajevima diskriminacije odvijale su se u okviru projekta „Partnerstvo za toleranciju i zaštitu od diskriminacije u Srbiji“⁴⁶, koji zajednički sprovode Partneri za demokratske promene Srbija i Centar za alternativno rešavanje sukoba, u saradnji sa Poverenikom za zaštitu ravnopravnosti, a koji su podržali Delegacija Evropske unije u Republici Srbiji i Sigrid Rausing Trust. U okviru ovog projekta organizovan je niz panel diskusija, radionica, treninga, konferencija i drugih aktivnosti u preko 15 gradova u Srbiji, izrađeni su i široko distribuirani liflet i poster, a pripremljen je promotivni spot, kao i film o medijaciji, u kojem je proces medijacije na primeren način demonstriran, uz ukazivanje na ključne prednosti i pozitivne efekte medijacije.

Promocijom medijacije bavila se i institucija Poverenika obaveštavajući javnost, putem medija i na druge načine, o svim aktivnostima na uspostavljanju sistema medijacije u okviru službe Poverenika. Ove informacije su neposredno distribuirane i organizacijama civilnog društva sa kojima Poverenik saradjuje. Budući da se proces operacionalizacije

---

45 Videti: Nedić, B., *Uloga advokata u medijaciji*, u: Petrušić, N., Beker, K., op. cit., str. 83-84.

46 Partnership for Tolerance and Anti-discrimination Protection in Serbia – PTAPS.

sistema medijacije u okviru službe Poverenika privodi kraju, neophodno je intenzivirati rad na promovisanju medijacije. Da za tim postoji potreba pokazuju i prva iskustva Poverenika u primeni medijacije. Naime, iako sistem medijacije u okviru službe Poverenika još uvek nije u potpunosti operacionalizovan i funkcionalan, počev od juna 2012. godine svaki slučaj povodom kojeg je podneta pritužba procenjuje se s aspekta njegove medijabilnosti, tj. pogodnosti za medijaciju. U ovom periodu primljeno je preko 300 pritužbi, ali je procenjeno da je za medijaciju pogodno samo pet slučajeva, imajući u vidu kriterijume i indikatore za procenu medijabilnosti, koji su definisani posebnim pravilima o medijaciji u okviru službe Poverenika. Nažalost, ni u jednom od ovih predmeta medijacija nije sprovedena jer strane nisu prihvatile medijaciju, čemu je, svakako, doprineo i nedostatak iskustva i nedovoljno poznavanje medijacije kao metoda za mirno razrešanje sukoba.

Evidentno je da se u Srbiji medijacija još uvek sporadično primenjuje u svim oblastima i da nije verifikovana kao delotvoran metod za mirno rešavanje sukoba, čemu je doprineo i neadekvatan normativni i institucionalni okvir i stihijsko i nesinhronizovano delovanje na promovisanju medijacije.⁴⁷ U takvim okolnostima šira primena medijacije u slučajevima diskriminacije neće biti moguća bez intenzivnog i kontinuiranog promotivnog rada kako bi celokupna javnost bila upoznata sa svim prednostima medijacije i potencijalima koje ona ima na planu suzbijanja diskriminacije i izgradnje kulture mira i tolerancije u društvenim odnosima.

---

47 O tome: Petrušić, N., op. cit., str. 597.

Medijacija u privredi

U svim državama u kojima je prepoznata kao koristan metod rešavanja sporova, medijacija svoju najveću primenu nalazi upravo u oblasti privrede, jer u visokom procentu slučajeva (u većini zemalja čak preko 90%), omogućava pronalaženje zadovoljavajućih rešenja, uz očuvanje i unapređenje poslovne saradnje, poslovnog ugleda, kao i uz značajne finansijske uštede.

Primeru radi, prema podacima iznetim od strane predstavnice Privredne komore Milana (na TAIEX seminaru na temu: Medijacija u poslovanju, održanom 4. decembra 2012. godine u Beogradu, u organizaciji Privredne komore Srbije), svih 105 privrednih komora u Italiji svojim članovima pruža uslugu medijacije. Samo tokom godinu dana primene zakona po kome je, pre odlaska na sud, obavezna medijacija, u Italiji je 91.690 sporovnih odnosa rešavano upravo na ovaj način, a u čak 77% slučajeva medijacija je bila zakonska obaveza. U pitanju su bili sporni odnosi u oblasti rentiranja zgrada, bankarstva, osiguranja, zdravstva, čija je prosečna vrednost bila 118.299 evra. Medijacijom je uspešno rešeno 52% spornih odnosa, tokom postupaka koji su u proseku trajali 56 dana. Procena je da je na ovaj način ostvarena ušteda od čak 123 miliona evra. Interesantno je da je samo 35% učesnika u postupku dobrovoljno pristalo na medijaciju, dok je za sve ostale učešće bilo zakonski obavezno.

Odeljenje za medijaciju Privredne komore Milana u istom periodu medijacijom je rešilo 1.651 sporni odnos, a medijacija je bila zakonski obavezna u 79% slučajeva. Medijacijom je uspešno rešeno 42% spornih odnosa u toku samog postupka, a 16% i pre formalnog započinjanja postupka. Postupci su u proseku trajali 56 dana, a njihova prosečna vrednost bila je 260.000 evra.

Ako posmatramo područje bivše Jugoslavije, dobar primer organizovanja medijacije u privredi svakako predstavlja Centar za mirenje pri Hrvatskoj gospodarskoj komori, koji postoji od 2002. godine i uspešno pruža usluge organizacije mirnog rešavanja trgovinskih sporova.

Kada govorimo o medijaciji u privredi u Srbiji, možemo konstatovati da smo još uvek praktično na početku, i pored toga što se u Srbiji o alternativnom rešavanju sporova govori poslednjih deset godina, i što je medijacija koliko – toliko prepoznata kao tehnika koja najbolje rezultate može dati upravo u privredi. Po prirodi svoga posla, institucije koje bi se mogle najuspešnije baviti medijacijom u privredi su privredne komore, jer je jedna od njihovih osnovnih funkcija upravo medijacija na usaglašavanju interesa

članova i na prevazilaženju sukoba njihovih interesa. Postojali su pokušaji, pre 5 – 6 godina, da se privredne komore počnu i institucionalno baviti medijacijom, ali su ti pokušaji bili bezuspešni. Činjenica je da u Srbiji kapaciteti medijacije u oblasti privrede, i pored pokušaja privrednih komora, do danas nisu dovoljno iskorišćeni.

Medijacija može doprineti smanjenju broja predmeta u sudovima i povećanju efikasnosti njihovog rada, što može biti značajan rezultat, posebno ako se imaju u vidu podaci Vrhovog kasacionog suda Srbije. U 2011. godini u svim sudovima u Srbiji ukupan broj predmeta u radu bio je 5.994.945, primljeno je 2.226.443 predmeta, rešeno je 2.653.347 predmeta, a ostalo je nerešeno 3.341.598 predmeta. Pre reforme pravosuđa, u 16 privrednih sudova radilo je 138 sudija, a na svakog sudiju dolazilo je preko 1.300 predmeta. Objektivno posmatrano, sudije nisu u stanju da kvalitetno i efikasno obavljaju svoj posao jer su preopterećeni, a štetu trpi privreda, koju guše skupi i dugotrajni sporovi, po čijem je okončanju naplata često teška, ili čak i nemoguća. Dodatni problem predstavlja to što strane po okončanju sudskih sporova postaju neprijatelji i prestaju sa poslovnom saradnjom.

Polazeći od nesumnjive potrebe i interesa svojih članova, privredne komore pokušavaju da naprave ozbiljniji iskorak na polju medijacije. Zato podižu svoje kapacitete, formiraju posebna odeljenja – centre za medijaciju, obučavaju svoje zaposlene za bavljenje medijacijom, a paralelno sa tim, promišljaju medijaciju kao način rešavanja sporova. Važeći propisi daju pravni osnov za razvoj prakse medijacije u privredi, a ohrabruju i neki potezi države, kao što je na primer donošenje Zakona o sporazumnom finansijskom restrukturiranju privrednih društava (Službeni glasnik RS, br. 36/2011). Kada se ima u vidu koliko je privreda prezadužena (po podacima NBS krajem oktobra 2012. godine ukupna zaduženost privrede dostigla je 1.501.412 milijardi dinara), i koliko je visoko učešće rizičnih kredita u ukupno odobrenim kreditima privredi (oko 25%), postaje jasan značaj ovog instrumenta koji omogućava brzo redefinisavanje dužničko-poverilačkih odnosa, nastavak poslovanja dužnika i naplatu potraživanja poverilaca.

Naime, posle perioda oporavka (2000-2008. godine), tranziciona privreda Srbije, uglavnom zasnovana na tržišnim principima, ali i pod jakim uticajem državne potrošnje, pretrpela je još jedan (ovaj put međunarodni) krizni udar koji je doveo do povećanja nezaposlednosti i pada standarda. Pad BDP-a u Srbiji odraz je skorašnjih spoljnih ekonomskih kretanja, uglavnom onih u okviru Evropske unije, najvažnijeg ekonomskog partnera Srbije. Nastavljen je i trend smanjenja broja zaposlenih u privredi, koji je započeo 2009. godine. Tako je 2011. godine u privredi je bilo zaposleno 1.011.531 radnika, odnosno broj zaposlenih je u odnosu na 2010. godinu smanjen za 22.955. Kao posledica globalne finansijske krize, smanjenja potražnje, povećanja rizika likvidnosti i krize dužničko-poverilačkih odnosa, veliki broj privrednih društava u Srbiji je prezadužen i prolazi kroz finansijske teškoće. Prema podacima iz finansijskih izveštaja iz 2011. godine, ukupni krediti odobreni privrednim društvima iznosili su 2.661.909 miliona

dinara.⁴⁸ Kašnjenja u otplati kredita, mereno učešćem problematičnih kredita u ukupno odobrenim kreditima, u 2011. godini povećana su u odnosu na 2010. godinu. Zabrinjava podatak da je jedna četvrtina kredita odobrenih privredi u docnji dužoj od 90 dana. Učešće kredita odobrenih privredi u docnji dužoj od 90 dana na kraju četvrtog kvartala 2011. godine iznosilo je 24,6% kredita ukupno odobrenih privredi.

Posledice nelikvidnosti i neefikasnosti sudova u rešavanju privrednih sporova su i produženi rokovi plaćanja obaveza iz poslovnih odnosa i ogroman broj blokiranih računa i iznosa blokade. Prema podacima Narodne banke Srbije, na dan 31. decembra 2011. godine bilo je blokirano 62.340 privrednih subjekata, sa ukupnim neizmirenim obavezama od 172,1 milijardi dinara i sa 92.883 zaposlena radnika. Od ukupnog broja blokiranih privrednih subjekata, 20% su mala privredna društva. Kada se posmatra iznos blokade, najveći deo – oko 42% , odnosi se upravo na mala privredna društva. Sa stanjem na dan 31. decembra 2011. godine, u Srbiji su poslovala 2.763 privredna društva koja se nalaze u postupku stečaja ili likvidacije. Istovremeno, u ovim privrednim društvima smanjen je broj zaposlenih u odnosu na prethodnu godinu za 11.1% (5.449 radnika).⁴⁹

U odnosu na decembar 2010. godine, broj blokiranih privrednih subjekata je smanjen za 691, a neizmirene obaveze za 55,3 milijardi dinara, što je bila posledica primene instituta „automatskog stečaja“, odnosno brisanja iz registra jednog broja privrednih subjekata. Prema podacima Agencije za privredne registre, od početka sprovođenja automatskog stečaja, odnosno od marta 2010. godine do oktobra 2011. godine, po ovom osnovu iz registra je brisano 14.325 privrednih društva. Na ovaj način, odvijao se proces „čišćenja“ privrede od fiktivnih preduzeća, od kojih su neka osnovana da bi se na njih preneli dugovi matičnih firmi ili izbeglo plaćanje obaveza.

Kako mere koje su preduzimane u cilju prevazilaženja problema korporativnih dugova nisu dale očekivane rezultate, donet je Zakon o sporazumnom finansijskom restrukturiranju privrednih društava, odnosno došlo se do pokušaja da se ovaj problem reši posredovanjem, jer je procenjeno da je to najfleksibilniji postupak, neuporedivo kraći, jeftiniji, efikasniji i jednostavniji nego drugi postupci koji stoje na raspolaganju (prinudna naplata, izvršenje, stečaj, unapred pripremljen plan reorganizacije). Primera radi, stečajni postupak obično traje dugi niz godina – i celu deceniju, procenat naplate kreće se do 30%, a od stečaja korist imaju jedino stečajni poverioci, dok kod unapred pripremljenog plana reorganizacije odlučuju samo najveći poverioci u svakoj klasi. Svi poverioci su ravnopravni jedino u postupku sporazumnog finansijskog restrukturiranja, i jedino u ovom postupku

---

48 Podaci Agencije za privredne registre, *Saopštenje o poslovanju privrede u Republici Srbiji u 2011. godini*, Beograd, jun 2012.

49 Podaci Agencije za privredne registre, *Saopštenje o poslovanju privrede u Republici Srbiji u 2011. godini*, Beograd, jun 2012.

moгу da ostvare 100% naplatu svojih potraživanja, i to na način i u rokovima koje sporazumno utvrde strane u postupku. Zbog toga NBS u svojim regulatornim preporukama iz juna ove godine preporučuje bankama da se uključe u ovaj postupak, i da na taj način podstaknu vansudsko rešavanje pitanja problematičnih potraživanja.

Zakonodavac je poreskim zakonima propisao podsticaje za uspešno okončane postupke u sporazumno finansijskom restrukturiranju. Poveriocima se na teret rashoda priznaje vrednost svakog otpisanog potraživanja, a dužniku se može odobriti plaćanje poreskog duga u jednakim ratama do 60 meseci, uz mogućnost korišćenja odloženog plaćanja za prvih 12 meseci. Pored toga, bankama je omogućeno da sva restrukturirana potraživanja, pa i sporazumna, pod određenim uslovima, mogu klasifikovati u manje rizičnu kategoriju, i to ako je reč o prvom restrukturiranju, uz uslov da dužnik u periodu od najmanje tri meseca, odnosno najmanje tri uzastopna plaćanja, svoje obaveze izmiruje s docnjom ne dužom od 30 dana.

Nažalost, sve ove mere i podsticaji, kao i nastojanja Privredne komore Srbije, kao zakonom određenog institucionalnog posrednika, ne daju očekivane rezultate. Od kraja marta, kada je, donošenjem podzakonskih akata, zaokružen pravni okvir za restrukturiranje, Privrednoj komori Srbije podneto je 16 zahteva za posredovanje u postupku sporazumnog finansijskog restrukturiranja. Sve zahteve podneli su dužnici, i to u trenutku kada su se već našli u veoma ozbiljnim finansijskim problemima.

Na osnovu prvih iskustava može se konstatovati da privredni subjekti u Srbiji još uvek nemaju dovoljno informacija o ovom postupku, kao ni o ulozima i nadležnostima Privredne komore Srbije. S druge strane, ni poverioci još uvek ne prepoznaju u dovoljnoj meri značaj opstanka svojih dužnika, a pogotovo ne neophodnost što bržeg reagovanja i odlučivanja. Ni pravni zastupnici i advokati privrednih društava nisu dovoljno edukovani o ovom postupku, pa ga ne vide kao pogodnost za svoje klijente, i ne preporučuju im ga.

Zato je neophodno raditi na podizanju svesti i nivoa znanja ne samo o sporazumno finansijskom restrukturiranju, nego o medijaciji u privredi uopšte. Da bi medijacija zaživela u privredi, potrebna je ozbiljna, kontinuirana aktivnost. Potrebno je izvršiti sveobuhvatnu obuku svih aktera medijacije i potencijalnih učesnika u ovom postupku, povezati ih i uspostaviti njihovu međusobnu saradnju. Potencijalnim korisnicima potrebno je približiti ovaj institut kako bi stekli naviku da sami ugovaraju medijaciju, a neophodno je i medijaciju učiniti dostupnom svim potencijalnim korisnicima, sniženjem troškova na minimum i besplatnom medijacijom u sporovima male vrednosti ili u prvim fazama promocije medijacije. Tu presudnu ulogu mogu odigrati aktivnosti na popularizaciji i promociji medijacije.

Privredna komora Srbije će u narednom periodu sa Partnerima za demokratske promene Srbija, kao i sa drugim partnerima i saradnicima, sprovesti intenzivne aktivnosti na informisanju, edukaciji i promociji medijacije u privredi uopšte, a posebno u postupku sporazumnog finansijskog restrukturiranja, i to preko svojih organa i tela, kao i preko komorskog sistema Srbije.

Edukacija iz oblasti medijacije na FPN-u

Od 2005. godine na Fakultetu političkih nauka započele su Specijalističke studije medijacije, kao prvi akademski oblik edukacije iz ove oblasti u našoj zemlji (a i šire na prostorima bivše Jugoslavije). Akademski programi iz medijacije su, inače, retkost i u drugim evropskim zemljama. Edukatorka prve grupe specijalizanata bila je Lynn Maley, pravnica i medijatorica iz oblasti porodične medijacije. Studije su trajale jednu školsku godinu (dva semestra), a rukovodioci programa na fakultetu bile su prof. dr Tamara Džamonja Ignjatović i prof. Nevenka Žegarac. Studije su se odvijale na engleskom jeziku, a grupu je sačinjavalo 10 polaznika različitih profesija, psihologa, pravnika, socijalnih radnika, defektologa...

Od 2006. godine razvijen je program akademskih specijalističkih studija iz medijacije kojim je rukovodila prof. dr Tamara Džamonja Ignjatović. Program je obuhvatao 6 modula: Teorije konflikata, Uvod u medijaciju, Porodičnu medijaciju, Medijaciju između žrtvi i maloletnih učinilaca krivičnih dela, Školsku medijaciju i Medijaciju i kulturne razlike. Predavači su bili profesori sa Filozofskog fakulteta i FPN-a iz Beograda, Niškog Pravnog fakulteta, domaći eksperti iz oblasti pravosudja, GTZ-a, ali i strani eksperti poput, Lesely Allport i Marien Leibman, čije je učešće obezbedio UNICEF.

Od 2007. godine započet je projekat FPN-a u saradnji sa Gradskim centrom za socijalni koji je bio podržan od strane Fonda za socijalne inovacije. U okviru projekta razvijen je 12-dnevni program obuke iz medijacije. Program je akreditovan u Zavodu za socijalnu zaštitu pod nazivom Veštine komunikacije i rešavanja konflikata – pregovaranje i medijacija u oblasti socijalne zaštite. Program je obuhvatao sadržaje relevantne za oblast socijalne zaštite, kao što su: Porodična medijacija, Medijacija između žrtvi i maloletnih učinilaca krivičnih dela i Školska medijacija. Program je bio uskladjen sa obukom koju predviđa Zakon o medijaciji, ali je proširen sadržajima i praktičnim vežbama namenjenim unapredjenju veština neophodnih za medijacijsku praksu. Takođe je u okviru projekta osnovan i Centar za medijaciju u Savetovalištu za brak i porodicu GCSR, kao nastavna baza koja je obezbeđivala praksu iz porodične medijacije koja je bila obavezni deo kurikuluma. Centrom je rukovodila Vera Despotović Stanarević. Akademске specijalističke studije su trajale tokom 2007/8 školske godine i

bilo je 25 polaznika, prvenstveno iz Centara za socijalni rad različitih profesija (pravnika, socijalnih radnika, psihologa, pedagoga).

Ovakav program realizovan je u više navrata u GCSR u Novom Sadu, Vršcu i Zrenjaninu, obuhvatao je po 15-20 učesnika iz navedenih i okolnih regionalnih CSR, tako da je u periodu od dve godine obučeno oko 50 medijatora u oblasti socijalne zaštite.

Tokom 2008-2010. godine Specijalističke studije prerastaju u dvogodišnji program, s obzirom na Zakon o visokom obrazovanju koji predviđa upis specijalističkih studija nakon završenog mastera. Kako je većina zainteresovanih polaznika završila studije pre uslova studija koje je donela „bolonjska“ reforma visokog školstva, bilo je neophodno obezbediti kroz specijalistički program predviđeni broj kredita. Ova grupa je brojala 12 studenata.

Paralelno sa akademskim specijalističkim programom, modifikovao se i akreditovani program iz medijacije koji je skraćen na 8 dana i bavio se samo osnovama medijacije, dok su posebno razvijeni specijalizovani programi iz posebnih oblasti primene medijacije kao što je Porodična medijacija u trajanju od 6 dana. Obučeno je više grupa polaznika koje su brojale u proseku oko 10 polaznika.

Od 2010. godine navedeni akreditovani programi nastavili su da se izvode i na FPN-u u okviru specijalističkog programa Inovacije znanja, gde se prosečno održi po jedan program u semestru. Tokom 2012. godine razvijen je i novi program specijalizovane obuke iz Medijacije u slučajevima mobinga koji je pohađalo 7 polaznika.

U toku je priprema Tempus projekta za razvoj međunarodnog Master programa iz medijacije koji uključuje profesore sa Univerziteta iz Italije, Belgije i sa Beogradskog Univerziteta, eksperte iz Velike Britanije i regionalne eksperte. Predviđeno je da se program realizuje na FPN-u i Filozofskom fakultetu u trajanju 3 semestra.

PREPORUKE

Uloga države u oblasti mirnog rešavanja sukoba

Kao što je već navedeno, sudski sistem u Srbiji opterećen je velikim brojem zaostalih predmeta dok mehanizmi alternativnog rešavanja sporova nisu dovoljno iskorišćeni. Veliki broj sporova u Srbiji uključuje državu, nje-ne organe i agencije, u skladu sa dugogodišnjom praksom da se postupak vodi „do poslednje instance“, često bez valjanog osnova i realnih izgleda na uspeh i uprkos velikim troškovima.

Prema podacima dobijenim od strane Republičkog javnog pravobranilaštva (RJP) iz decembra 2012. godine, ukupan broj aktivnih parničnih predmeta u kojima RJP zastupa Republiku Srbiju je 56.659. Od toga je Republika Srbija tužena strana u 53.182, a tužilac u 3.478 predmeta. Na ovaj broj treba dodati predmete iz nadležnosti Direkcije za imovinsko-pravne poslove Ministarstva odbrane (Direkcija MO). Do dana zaključivanja ovog teksta, poslednji dostupan podatak od 03. juna 2010. godine govori o 52.335 predmeta u kojima Direkcija MO zastupa Republiku Srbiju pred sudom.

Dakle, ukupno, Republičko javno pravobranilaštvo i Direkcija MO zastupaju Republiku Srbiju, i to Ministarstvo odbrane i Vojsku Srbije, državne organe, organizacije i druga pravna lica koja se finansiraju iz budžeta Republike Srbije, u preko 108.000 sudskih postupaka.

Novim Zakonom o parničnom postupku (ZPP)⁵⁰ koji je stupio na snagu i počeo da se primenjuje od 01. februara 2012. godine, u čl. 193, propisana je obaveza podnošenja Republičkom javnom pravobranilaštvu predloga za mirno rešavanje spora sa Republikom Srbijom pre podnošenja tužbe u parničnom postupku. „Iako se radi o novom pravnom institutu čija se

---

50 Zakon o parničnom postupku, Službeni glasnik RS br. 72/2011

primena u praksi još uhodava, već u ovoj fazi primene zaključen je značajan broj sporazuma o mirnom rešavanju spora^{.51}

Od 01. februara 2012. godine, kada je novi ZPP počeo da se primenjuje, pa do 10. septembra 2012. godine, Republičkom javnom pravobranilaštvu (u sedištu pravobranilaštva u Beogradu, 11 odeljenja pravobranilaštva van sedišta i Direkciji za imovinsko pravne odnose Ministarstva odbrane) podneto je ukupno 7.632 predloga za mirno rešavanje sporova na osnovu kojih je zaključeno 1.103 sporazuma^{.52}

Međutim, 24. januara 2012. godine Ustavnom sudu Srbije podneta je inicijativa za ocenu ustavnosti pojedinih odredaba ZPP-a⁵³; među njima su se našle odredbe iz člana 193 o obaveznom podnošenju predloga za mirno rešavanje spora sa RS. U inicijativi se tvrdi da se članom 193 povređuje pravo na pristup sudu i ustavno jemstvo jednake zaštite prava pred sudovima kao i da navedena odredba u povlašćen položaj stavlja Republiku Srbiju. Odluka Ustavnog suda Srbije o ovom bitnom pitanju se očekuje.

Iako je u najmanju ruku diskutabilno da li ovakva inicijativa u praksi olakšava ili zapravo otežava pristup građana pravdi, u takvim okolnostima primena medijacije koja je po svojoj suštini dobrovoljan postupak koji zahleva saglasnost (a ne obavezu) svih strana u sporu može doprineti prevenciji i smanjenju broja sporova u kojima je državni organ, odnosno Republika Srbija, ili lokalna samouprava, jedna od strana i, istovremeno, omogućiti značajne uštede u budžetu. Stoga bi umesto „mandatorne“ zakonske odredbe, bilo korisno razmotriti sledeće:

- Vlada Republike Srbije trebalo bi da se obaveže da će u svim sporovima u kojima je (državni organ/telo/institucija) jedna od strana, pre upuštanja u formalni postupak, prvo razmotriti korišćenje medijacije (ili drugog pogodnog alternativnog načina rešavanja), ukoliko to priroda spora dozvoljava i ukoliko se druga strana sa tim slaže (predlog teksta deklaracije nalazi se u prilogu).

---

51 Bilten Republičkog javnog pravobranilaštva, broj 3/2012, autor Olja Jovičić, Republički javni pravobranilac, str. 25, dostupno na: http://www.rjp.gov.rs/download/bilteni/Bilten_RJP_3_2012.pdf

52 *Ibid*, str. 44.

53 Inicijativu za ocenu ustavnosti podnela je „Koalicija za pristup pravdi“, tekst inicijative dostupan na adresi http://www.praxis.org.rs/images/praxis_downloads/inicijativa%20za%20ocenjivanje%20ustavnosti%20lanova%2085%20170%20193%20499%20i%20500%20zakona%20o%20parninom%20postupku.pdf

DOSTIGNUĆA I IZAZOVI

- Kada je to moguće, standardni ugovori državnih organa sadržaće klauzulu kojom se medijacija određuje kao primaran način rešavanja eventualnih sporova.
- Državne službe mogu da prate napredak koji je ostvaren u rešavanju sporova državnih organa putem medijacije uzimajući u obzir broj rešenih sporova, efikasnost u njihovom rešavanju, uštedu troškova i druge kriterijume koji su od značaja za procenu korisnosti primene medijacije kao alternative sudskom postupku. Može se, takođe, ustanoviti praksa da Vlada svake godine objavljuje izveštaj o uspešnosti programa.

Usvajanjem ovakvog ili sličnog akta, te uspostavljanjem odgovarajuće prakse, Vlada, odnosno državni organi svojim primerom pokazali bi da prihvataju i podržavaju moderne međunarodno priznate metode mirnog, vansudskog rešavanja sporova, što je višestruko korisno za samu državu, i kao jednu od strana u konkretnom sporu, i kao promotera metode mirnog rešavanja sukoba.

U kratkom roku, direktna korist od ovakvih rešenja ogledala bi se u smanjenju broja sudskih predmeta, a time i povećanoj efikasnosti sudstva, kao i u smanjenju izdataka u budžetu za sudske troškove i presude. U srednjoročnom periodu koristi ovakve odluke i uspostavljene prakse bile bi višestruke i za Vladu, i za građane, kao i za društvo u celini.

Ovim bi se pružio pozitivan primer drugim subjektima i građanima da svaki spor ne mora nužno završiti na sudu, čime Vlada doprinosi rasterećenju sudova i promovisanju atmosfere dogovaranja umesto sukobljavanja i parničenja, a istovremeno daje podsticaj drugim sektorima da sami podrže i organizuju medijaciju. Tekst ovakve „deklaracije“ mogao bi da ima sledeći sadržaj:

Deklaracija o mirnom rešavanju sporova

Imajući u vidu da

Metode prevencije i mirnog rešavanja sukoba uključuju medijaciju, arbitražu, fasilitaciju, pregovaranje i druge metode mirnog rešavanja sporova, te da se

Medijacija i druge metode mirnog rešavanja sukoba mogu primeniti u svim sferama života u kojima dolazi do sukoba, počev od porodice, škole, radnih odnosa, lokalne zajednice, preko privrednih odnosa i životne sredine, u među-etničkim i među-državnim odnosima, kao za rešavanje sudskih, upravnih i drugih postupaka, te da

Medijacija i druge metode mirnog rešavanja sukoba omogućavaju da pojedinci, porodice, zajednice, organizacije i institucije razvijaju dobre odnose i komunikaciju i dolaze do rešenja koja su u skladu sa interesima i potrebama svih zainteresovanih strana, te da se

Putem metoda mirnog rešavanja sukoba umesto sukobljavanja i nadmetanja, podstiče atmosfera poverenja i pomirenja, a sukobi rešavanju na humaniji način, te da

Medijacija i druge metode mirnog rešavanja sukoba postaju primarno sredstvo prevencije i rešavanja sukoba u regionu i širom sveta, u skladu sa preporukama Saveta Evrope i direktivama Evropske unije, kao i da

Vlada Republike Srbije želi svojim primerom direktno da promoviše i dâ podstrek korišćenju medijacije i drugih metoda mirnog rešavanja sporova, čime se olakšava pristup građana pravdi, unapređuje efikasnost sudstva i vraća poverenje javnosti u sudove,

Usvaja se sledeća

Deklaracija

o korišćenju medijacije i drugih metoda mirnog rešavanja sporova

Vlada Republike Srbije

Obavezuje se da će, u slučajevima iz svoje nadležnosti kada je država, državni organ, telo ili agencija jedna od strana u sporu, pre upuštanja u sudski ili drugi formalan postupak razmotriti mogućnost korišćenja medijacije i drugih metoda mirnog rešavanja sporova, u svim slučajevima kad priroda spora to dozvoljava i kada druga strana na to pristaje.

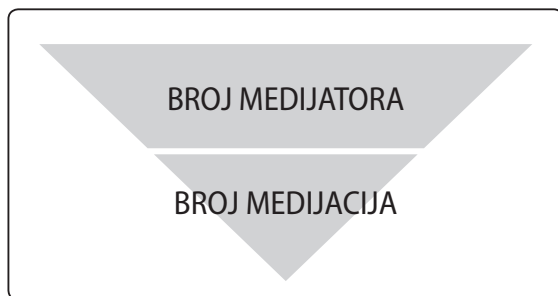
- Svi standardni ugovori i sporazumi državnih organa, tela i agencija sadržaće odgovarajuće klauzule o korišćenju medijacije i drugih metoda mirnog rešavanja sporova.
- Biće organizovana standardizovana obuka kadrova za primenu i razvoj medijacije i drugih metoda mirnog rešavanja sporova.
- Biće organizovano sistematsko praćenje uspešnosti i zastupljenosti korišćenja metoda mirnog rešavanja sporova, kao i periodično izveštavanje o rezultatima.

Obuka za medijaciju

U dosadašnjem toku razvoja medijacije u Srbiji određeni broj sudija, advokata, socijalnih radnika, psihologa i pripadnika drugih profesija prošao je programe obuke za medijatore koje su organizovale neke od međunarodnih i domaćih organizacija aktivnih u ovoj oblasti. Takođe, određeni broj medijatora pohađao je u inostranstvu obuke renomiranih organizacija iz Evrope i SAD. Time su razvijeni određeni kapaciteti za pružanje usluga medijacije koje treba prepoznati kao važan resurs.

Međutim, radi daljeg razvoja sistema medijacije u Srbiji, korisno bi bilo preispitati dosadašnju praksu sprovođenja obuka za medijatore. Dosadašnja praksa pokazala je da ukoliko se prvo pristupi osnovnoj obuci medijatora (koja prema važećim propisima traje pet dana) većina polaznika se prijavi u očekivanju da će im primena ove veštine obezbediti ostvarivanje novih prihoda, da bi tek tokom same obuke shvatili suštinu postupka medijacije i uloge medijatora. Tako su poslednjih godina ogromna sredstva utrošena na obuku onih koji nikada nisu, niti će postupati kao medijatori.

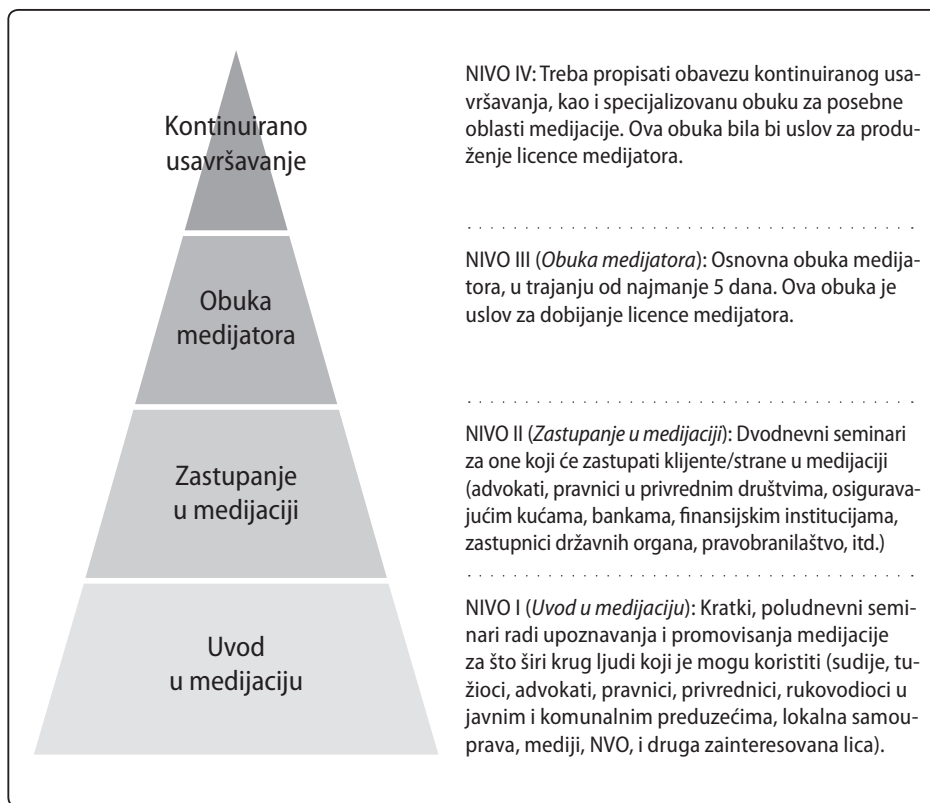
Time smo došli u apsurdnu situaciju da imamo više medijatora nego medijacija, što je karakteristično i za zemlje u okruženju koje su pokušale da preko noći uvedu medijaciju, verujući da je dovoljno da se obuče stotine medijatora i da se obezbede prostorije centara za medijaciju da bi medijacija zaživela.

Umesto ovakve „obrnute piramide“ koja je, kao što se može lako zaključiti, neodrživa, trebalo bi ustanoviti sistem obuke za medijaciju (ne samo za obuku medijatora) u više faza, i to 3 nivoa obuke (promotivnu, obuku za zastupanje u medijaciji, obuku medijatora), kao i kontinuirano usavršavanje, odnosno specijalizaciju u pojedinim oblastima:

PRIMENA MEDIJACIJE U SRBIJI

Ovakvim pristupom obezbeđuje se da:

- što veći broj lica bude senzibilisan za medijaciju i upoznat sa institutom (npr. sudije koje treba da upute predmet, advokati koji treba da informišu klijente o mogućnosti medijacije, rukovodioci i menadžeri u privrednim društvima, itd.) – *Nivo I*;
- oni koji kroz Nivo I prepoznaju svoj interes u medijaciji (advokati, pravnici, itd.) idu na dalje obučavanje za efikasno zastupanje i zaštitu prava svojih klijenata u medijaciji;
- za medijatore se obučavaju isključivo oni koji su već prošli *Nivo I* i (eventualno *II*) kojima su poznati osnovni elementi instituta i koji su spremni i pravilno motivisani da rade kao medijatori, tako da se na *Nivou III* radi na razvoju specifičnih veština, a obuhvaćeno je i kontinuirano usavršavanje i specijalizacija medijatora, jedan od uslova za produženje licence, što je od ključnog značaja za uspešan razvoj i primenu medijacije (*Nivo IV*).

ZAKLJUČAK

Iako je predstojeće usvajanje novog Zakona o medijaciji dobrodošlo, prevazilaženje pojedinih prepreka i korišćenje postojećih potencijala samo se delimično može omogućiti novim zakonskim rešenjima. Ključne promene i napredak mogu se postići jedino sagledavanjem potrebe za sveobuhvatnim pristupom i korišćenjem svih potencijala koje medijacija i drugi oblici alternativnog rešavanja sukoba pružaju u prevenciji i rešavanju konflikata. Ovo se može postići samo uključivanjem svih relevantnih zainteresovanih strana, institucija, organizacija i pojedinaca, te saradnjom u čijoj je osnovi zajednički interes za uspostavljanjem visoko kvalitetnog sistema medijacije i drugih oblika ADR-a.

U srednjeročnom periodu, koristi ovakvog pristupa bile bi višestruke, kako za građane, tako i za državu, kao i za društvo u celini.

Za građane:

- Omogućen pristup bržem i jeftinijem metodu rešavanja sporova u odnosu na sudski postupak – unapređen pristup pravdi;
- Nema poraženih – svi dobijaju – jer strane u sukobu dolaze do rešenja koje je u skladu sa njihovim interesima i potrebama;
- Očuvanje i unapređenje poremećenih odnosa.

Za državu:

- Smanjenje izdataka u budžetu za plaćanja po osnovu sudskih presuda, troškova i honorara;
- Delikatna i poverljiva pitanja mogu se rešavati u postupku medijacije ili na drugi način koji obezbeđuje poverljivost informacija;
- Unapređenje imidža Vlade:
  - Kao promotera međunarodno usvojenih metoda prevencije i rešavanja sukoba,
  - Zbog demonstrirane spremnosti na pregovaranje, dogovaranje i pomirenje, umesto insistiranja na suđenju po svaku cenu i do poslednje instance,
- Unapređen rad i imidž sudstva:
  - Smanjenje broja predmeta i povećanje opšte efikasnosti rada sudova,
  - Viševremenasudovima da se koncentrišu na najkomplikovanije predmete i one koji nisu podobni za rešavanje putem medijacije,
  - Promovisanje atmosfere pomirenja i saradnje umesto sukobljavanja i parničenja,
  - Jačanje poverenja javnosti u sudove.

Za društvo u celini:

- Opšte poboljšanje društvenih odnosa i prepoznavanje korisnosti mehanizama za prevenciju i mirno rešavanje sukoba pojedinaca i društvenih grupa u svim sferama društva.
-
-

U tom smislu, ova inicijativa za stvaranje mreže organizacija koje promovišu, podržavaju, i primenjuju medijaciju i druge oblike ADR-a, ima za cilj bolju koordinaciju i efikasnost programa organizacija koje rade u ovoj oblasti, a radi omogućavanja pristupa građana medijaciji i drugim ADR mehanizmima u svim oblastima društva u Srbiji.

Drugi cilj inicijative je stvaranje strategije zagovaranja primene medijacije i ADR-a putem koje će organizacije građanskog društva i svi građani i građanke imati mogućnost uticaja na donosioce odluka u okviru kolaborativnog održivog procesa radi ostvarivanja konkretnih društvenih promena.

Konačno, ova inicijativa će ostvariti bolju saradnju između organizacija građanskog društva i državnih organa, sa ciljem poboljšanja primene medijacije i drugih oblika ADR-a, a radi unapređenja svoje uloge u demokratskim procesima upravljanja.

Prateći tokove razvoja u drugim zemljama, može se reći da će uskoro nastupiti vreme kada će medijacija biti priznat i visoko razvijen metod rešavanja sukoba u Srbiji. Očekivano angažovanje države u ovoj oblasti, donošenje sveobuhvatnijeg pravnog okvira i eventualna izrada nacionalne strategije za razvoj medijacije i drugih oblika alternativnog rešavanja sukoba, predstavljali bi važnu potvrdu javnog prihvatanja medijacije. Ostaje nada autora ove publikacije da će do sada ostvareni rezultati i preporuke iznete u ovom dokumentu biti osnov za dalje planiranje razvoja usluga medijacije kao instrumenta za izgradnju boljih i humanijih društvenih odnosa.